

Jon

Na-kel-uri-an tovoi aJon totoi

Ase itos nalobulat egai?

Nəvanuan lotokad namitisau hən nasoruan siGot lunau ke aJon tovi esua len ahai susur tosəjavur pisan toru siYesu, gai itosi.

AJon itos nalobulat egai hən nəsa?

Itosi hən bikel uri ke aYesu tovi aNatun ulunian aGot tosua səbon, ale evi tarhət sinəvanuan gail hən ləberin nəlolit bidan lan, ləbikad nadəlomian lan.

AJon itosi mōs ase?

Itosi mōs alat lotoke leləboi aYesu, alat lotoke linau ləboi nəsa tokele husur gai.

Nəsa evisi len nalobulat egai?

AJon ikel ur namerikel gail aYesu togole, mai naʃusanan gail tokel uri ke tovi aNatun aGot.

Nalobulat ehur as galito?

Ehur aYesu, ehur aTəman, ehur aNunun. Ehur aYesu toʃusan aTəman hən nəvanuan gail, ehur aNunun toviol hən nəmauran len nəsa aYesu togole mai tokele.

Natgalenan evisi ʃais?

Nalobulat egai ikel ur nəsa tovisi len nasihau A.D. 26 vəbar A.D. 30.

Natgalenan evisi a be?

Nalobulat egai ibol husur nəsa tovisi len naut a Jutea.

AJon ike totoi nalobulat egai “hən mətbedəlomi ke aYesu tovi aKristo, aGot totabtabuh lan, tovi aNatun aGot. Nutosi maienan hən

mətbəriŋ nəlomit lan, ale len nadəlomian samit mətbikad nəmauran len nahəsan” (Jon 20.30-31). AJon ekis aYesu hən aSoruan ale ikel uri ke itah mai aGot tia len natuḅatan nəboŋ togol natit p̄isi. Ikel uri ke aSoruan evi Got. Ale len naləḅulat egai aYesu ikel vəha-soḅur həni ke “Ginau novi.” Lumaiegai ke: “Ginau novi bəta hən nəmauran” (6.35); “Ginau novi nam̄ial hən navile a pan” (8.12); “Ginau novi bopita” (10.7); “Ginau novi vanuan nasip-sip tovoi” (10.11); “Ginau novi na-le-məhat-an dan nəmatan” (11.25); “Ginau novi p̄isal, novi kitinan, novi mauran” (14.6) mai “Ginau novi bathuhau nakrep tin” (15.1, 5). Nəboŋ tokəmaienan ehum toke tovi Got, ale ikel kot natenan nəboŋ toke, “novi ginau notovi ginau” (8.24) ale nəboŋ toke, “a tahw hən aAraham tovisi, novi ginau notovi ginau” (8.58). Len naḅide tomaienən ikel vəhoti ke tovi Got, natuḅatan san eḅuer, nənəŋan san eḅuer.

- 1) AYesu ase? (1.1-18)
- 2) AJon Baptais eutaut hən nəvanuan gail m̄os nagəmaian seKristo (1.19-34)
- 3) AYesu etuḅat hən nauman san (1.35-51)
- 4) Nauman siYesu len nəhon nəvanuan gail (2.1–12.50)
- 5) Nəsa aYesu togole mai toḅusan həni pəpadan hən naut a Jerusalem (13.1–17.26)
- 6) Lutah gat aYesu, lukot həni (18.1–19.16)
- 7) Nəmatan siYesu mai nətavunian san (19.17-42)
- 8) Na-le-məhat-an siYesu, ale evisi hən ahai susur san gail (20.1-10)

9) AYesu evisi naməkot len naut a Kalili (20.11–21.25)

Nasoruan egəm vi vanuan, aYesu

¹ Len natuḃatan naSoruan itoh tia, ale aSoruan itah mai aGot, aSoruan enan evi Got. ² Atenan itah mai aGot len natuḃatan. ³ Len atenan aGot igol natit ḃisi tovisi. Atenan taḃuer, asike təkad natideh. ⁴ Gai evi nəkadun nəmauran, ale nəmauran enan evi namīal sinəvanuan gail. ⁵ Namīal satoḃial van sal len nəmargobut be nəmargobut sasəhori.

⁶ Aulumān sua egəmai, aGot tosəvati, nahəsan aJon.* ⁷ Atenan egəm hum na-sor-ləboii-an hən ḃikel vəhot nakitinan husur namīal, hən nəvanuan ḃisi ləḃedəlom napisulan tokele. ⁸ Gai gabag savi mīal, be egəm hən ḃikel vəhot nakitinan husur namīal. ⁹ ASoruan egaii togəm hən navile a pan, gai evi namīal kitin toḃias nəvanuan ḃisi.

¹⁰ Len gai aGot igol navile a pan tovisi. ASoruan itoh len navile a pan avil navile a pan ləsəkəta ləboii. ¹¹ Egəm hən nəvanuan gail lotovi esan matmat, avil esan gail lomətahuni. ¹² Be galit ḃisi lotohəhaḃur həni, lotoriḃ nəlolit len nahəsan, eviol mai galit maiegai ke: evi len galito hən ləḃegəm vi natun aGot gail. ¹³ Nəvanuan ideh səpas galito, ləsavisi husur na-ləḃon-buni-an sinəvanuan o husur nənauan seulumān, avil nəpasian salit egəm len aGot.

¹⁴ ASoruan beti egəm vi vanuan, itoh mai gidato. Datoris nəyalyalan san, nəyalyalan aSoruan tokade, husur tosua ḃai, togəm len aTata. Epul hən

* **1:6:** Jon 1.19-36; Mat 3.1; Mak 1.4; Luk 3.1-2

navoian toviol kəmas həni, epul hən nakitinan. ¹⁵ AJon ikel vəhot nakitinan husuri, ikai ke, “Ategai bogai notosor husuri ke, ‘Gai bəgəm a tahw len ginau, iyalyal səhor ginau, husur itoh sutuai tia, ginau notobuer sal.’ ”

¹⁶ Husur napulan hən navoian san, eviol kəmas hən navoian mai gidato. Ale len navoian san, eviol, eviol, eviol tabtab mai gadito. ¹⁷ Bathut len aMoses, aGot eviol hən nalo, avil len aYesu, aGot eviol kəmas hən navoian mai nakitinan mai gidato. ¹⁸ Avan ideh saris aGot boŋ ideh. ANatun səbōn ŋai tosua, tovi Got, gai totoh tin mai aTata, gai eris aGot, isor vəsvəsaii.

*AJon ike savi aKristo, aGot totabtabuh lan
(Mat 3.1-12; Mak 1.1-8; Luk 3.1-18)*

¹⁹ NaJu gail a Jerusalem losəvat ahai tutumav gail mai galevis len nahəmar aLevi mai naFarisi gail hən ləbeus aJon ke, “Gaiug ase?” Ale egai evi na-kel-koti-an siJon. ²⁰ Ikel vəhoti, satətas gole, ikel vəhoti ke, “Ginau nəsavi aKristo, aGot totabtabuh lan.” ²¹ Ŋa lousi ke, “Ase gaiug? AElijah la?” Ale ike, “Aoa, nəsavi gai.” Luke, “Govi ahai kelkel ur a?” Isor var galit ke, “Ao.”* ²² Beti lousi ke, “Gaiug ase? Gikel koti mai ginamit hən namtbikel mai alat lotosəvat ginamito. Gaiug gikel nəsa husur gaiug?”

²³ AJon isor var galito hum ahai kelkel ur, aIsaiah ta sutuai toke,
“Novi nadoldol tokai len naut masmas toḃəḃesw ke,

* **1:21:** Elijah: Mal 4.5, ahai kelkel ur: Deu 18.15, 18

‘Gol nařisal tinor m̃os Nasub!’ ”*

²⁴ Beti naFarisi gail naJu lotosəvat galit gəmai,
²⁵ lousi ke, “Asike gəbēvi aKristo, asike gəbēvi aEli-
jah, asike gəbēvi aHai kelkel ur, imabe gubaptais
hən nəvanuan gail?”

²⁶ AJon isor var galit ke, “Ginau nubaptais hən
nəwai, be ikad sua toil ben gamito, mətsakəta ləboii.

²⁷ Gai toyar a tahw hən ginau, ginau nəsanor kasi
hən nəbisah ruβat nəhau hən naributbut san.”†

²⁸ Len nəboŋ enan aJon ibapbaptais hən nəvanuan
gail len naut a Petani, tarhəwisel Jortan.

AYesu, natuhsipsip siGot

²⁹ Pelan han, aJon eris aYesu toyaryar gəmai ale
ike, “Məteris! Natuhsipsip siGot b̃ilav kuv nəsaan
sinavile a pan.‡ ³⁰ Ategai bogai notosor husuri ke,
‘Dereh avan sua tegəm a tahw len ginau, iyalyal
səhor ginau, husur itoh sutuai tia, ginau notobuer
sal.’ ³¹ Ginau nəsakəta ləboii, avil nogəm, nubaptais
hən nəwai hən nəb̃igol aIsrael ləb̃eləboii.”§

³²⁻³³ Beti aJon ikel koti ke, “Nəsakəta ləboi ate-
gai, avil atenan tosəvat ginau hən nəb̃ibaptais hən
nəwai, ikel mai ginau ke, ‘Nəboŋ gəberis aNunugw
b̃evi pan, b̃itoh tin len avan sua, avan enan dereh
tibaptais hən nəvanuan gail hən aNunun aGot.’
Beti noris aNunun aGot tovi pan dan nəmav hum
nətav** ale itoh tin len ategai. ³⁴ Ale noris nat-

* **1:23:** Isa 40.3 † **1:27:** Evi slev gail lotosah ruβat nəhau
hən naributbut silat lotovi lohoim, ale naslev evi naut kəmas len
nənanuan salit gail. ‡ **1:29:** Navile a pan len naut egai namilen
nəvanuan ideh. § **1:31:** Israel len naut egai evi nəpasusan siJakop

aGot tokisi hən aIsrael am. ** **1:32-33:** Nətav ehum navimal
topəhapəhw.

galen tia, nukel koti ke, ateg bogai aGot totabtabuh lan.”††

Ahai susur metəkav gail siYesu

³⁵ Len nəboŋ tohusuri aJon eil tətəs mai eru len ahai susur san gail. ³⁶ Nəboŋ toris aYesu toŋot van ike, “Məteris! Natuhsipsip siGot bolai.”

³⁷ Nəboŋ ahai susur artosəsəloŋ hən nəsa tokele, arohusur aYesu. ³⁸ Beti aYesu ipair, eris gəlaru artohusuri, ale eus gəlar ke, “Məroləŋon nəsa?” Arusor vari ke, “Rappi (namilen ke Hai pusan), gutohtoh a be?” ³⁹ Isor var gəlar ke, “Gəm, kəta risi.” Nə aruvan, aroris naut totohtoh lan, ale arutah maii len namityal tovat ut mədau, lovurvur nəmariboŋ enan maii.

⁴⁰ AAdru aŋan aSimon Pita, evi gəlar sua tosəsəloŋ hən nəsa aJon tokele, tohusur aYesu. ⁴¹ Natit metəkav aAdru togole, isaḅ aSimon, aŋan gabag, ale ikel maii ke, “Namrusaḅ aMessiah!” (namilen tovi aKristo, aGot totabtabuh lan). ⁴² Beti aAdru esəhar aPita van hən aYesu. AYesu ekəta bunusi ale ike, “Gaiug boh aSimon, anatun aJon, dereh lekis gaiug hən aKefas (namilen tovi aPita).”‡‡

AYesu ekis aFilip mai aNatanael

⁴³ Pelan han aYesu ike tevi lan naut a Kalili. Ebubur mai aFilip ale ikel maii ke, “Gegəm husur ginau.” ⁴⁴ (AFilip evi aulePetsaita tovi navile matmat siAdru mai aPita). ⁴⁵ AFilip isaḅ aNatanael ale ikel maii ke, “Namtusaḅ ategai aMoses totos

†† **1:34:** Natosian galevis ta sutuai luke evi anatun ulumən siGot

‡‡ **1:42:** Len nasoruan ta Aram, Kefas evi vat mot, Pita am evi vat mot len nasoruan ta Kris.

husuri len nalo san, ahai kelkel ur gail am lutos husuri! Nahəsan aYesu, anatun aJosef ta Nasaret.”
⁴⁶ ANatanael eusi ke, “Natideh tovoi māu egəm a Nasaret a? Eḅuer!” AFilip ike, “Gegəm risi.”

⁴⁷ Nəboŋ aYesu toris aNatanael togəm həni ike, “Məteris! AuleIsrael kitin bogai! Səkad nagəgərasan ideh lan.” ⁴⁸ ANatanael eusi ke, “Goləboi mab hən ginau?” AYesu isor vari ke, “Noris gotobətah pipifikšš, a tahw hən aFilip tokis gaiug.” ⁴⁹ ANatanael esəhoṽut len natenan, isor vari ke, “Hai pusan, kitin, gaiug boh aNatun aGot, gaiug boh aKiŋ seIsrael!”* ⁵⁰ AYesu ikel maii ke, “Godəlom natenan husur notokel mai gaiug ke notoris gotobətah pipifik a? Dereh geris natit gail gəḅipəŋ lan səhor masuṽ hən natenan.” ⁵¹ AYesu isor am ke, “Kitin, nokitin mai gamit ke, dereh məteris nəmav ḅesəŋav, aŋel siGot gail ləḅevi məhat ale ləḅevi pan len aNatun Nəvanuan.”*

2

Nəlahan len naut a Kana

¹ Hois am ikad nəlahan len naut a Kana a Kalili. Anan aYesu itoh ei, ² ale lous aYesu mai ahai susur san gail am hən ləḅegəm hən nəlahan. ³ Len nəhanan, nəboŋ nəwain tohav, anan aYesu ikel maii ke, “Lupar wain.” ⁴ Ale aYesu isor vari ke, “Litegai, savi natideh len gidaru, namityal sagw sagəm sal.” ⁵ Ale anan ikel mai nəvanuan nauman gail ke, “Nəsa ḅikel mai gamito, mitigole.”

šš **1:48:** Nafik evi nəhai sua, naṽite am lokisi hən nafik. * **1:49:**
 Psa 2.7 * **1:51:** Gen 28.12

⁶ Len naut enan nabiltibiliwai nəvat toməlevtes loil ei. Husur naŵide len nalo salito, naJu gail lugol galit luveveu len nəwai enan. Nəboŋ nabiltibiliwai ŵisusua topul ikad nalita tovi 80 o 120 lan. ⁷ AYesu ikel mai galit ke, “Bir nəwai len nabiltibiliwai galegai.” Ale loŋir nəwai van vapul səsəhov. ⁸ Beti ikel mai galit ke, “Vəvaut kuv ideh, lavi van hən nəmasta hən nəhanan.” Ale lugole. ⁹ Nəboŋ amasta hən nəhanan todamis nəwai togəm vi wain, ekis naulumān tomadhalah gəmai. (Amasta saləboi naut nəwain togəm lan, be nəvanuan nauman gail loləboii). ¹⁰ Isor sal suh aulumān en tolah ke, “Nəvanuan p̄isi loŋəpəhun nəwain tovoi a m̄o, ale nəboŋ galit lototərog, loŋəpəhun togon savoi masuŵ. Avil gaiug, gotəgau gat nəwain tovoi vəbar gagai!”

¹¹ Natenan aYesu togole len navile a Kana a Kalili evi namerikel metəkav tokel kot aYesu, tovəhot nəyalyalan san. Ale ahai susur san gail lorin nəlolit todaŋ lan.

¹² Nəboŋ nəlahan tonon aYesu evi pan vi Kapernaum, gai mai aŵan gail mai anan mai ahai susur san gail, ale losuh ei hən nəmaribon galevis.*

*AYesu ivahvahir naut todar vis naim siGot
(Mat 21.12-13; Mak 11.15-17; Luk 19.45-46)*

¹³ NəPasova seJu gail egəm pəpadaŋ, ale aYesu evi məhat vi Jerusalem. ¹⁴ Len naholəvat todar vis naim siGot eris alat lotopur hən naŋuluk mai nasipsip mai nətav gail. Eris alat lotogəgel hən

* **2:12:** Mat 4.13

nəvat lotobətah ei.* 15 AYesu ebutan ðonðon hən nəhau gail, beti ehut nəvanuan þisi dan naholəvat todar vis naim siGot. Ehut nasipsip mai nabuluk gail, idanđan nakoin gail ale ikabsan natev gail.

16 Ikel mai alat lotoþur hən nətav gail ke, “Tariv natgaleg vi tut. Samtigol naim seTəmagw tehun naim nəmaket!”

17 Ahai susur san gail lunau səhoti ke natosian ike, “Nəlogw ipat tabtab len naim sam̄ totəgau gat tabtab hən ginau.”*

18 Nəlon naJu gail epəŋasi ale lousi ke, “Gukad nədaŋan hən na-il-a-m̄o-an tomabe hən gotoləboi gəb̄igol natgalenan? Gigol namerikel ideh hən namtbekəta ləboi nədaŋan sam̄!” 19 AYesu isor var galit ke, “Mitigol naim siGot egai timasirsir, ale dereh neum həni tile məhat təlmam len nəmariboŋ titor.”*

20 Ale lusor vari ke, “Namtoum hən naim egai len nasihau tovi 46. Gunau ke goləboi gəbeum həni bile məhat təlmam len nəmariboŋ bitor mabe?”

21 Ris aYesu tosor husur naim siGot tovi niben.

22 Imagenan, nəboŋ aGot tolavi dan nəmatan, ahai susur san gail lunau gat nategai tokele tia, ale lodələm natosian siGot mai nasoruan siYesu.

AYesu eləboi tia nənavuan sinəvanuan gail

23 Ale nəboŋ aYesu totoh len naut a Jerusalem len nəhanan hən NəPasova, isoður lorin̄ nəlolit len

* **2:14:** Nəvanuan naut tiltile gail lovi lan nabiltivile Jerusalem m̄os nəPasova. Logəm len naprovens isoður ale lukad nəvat tiltile. Imaienan, len naholəvat todar vis naim siGot a Jerusalem, ikad nəvanuan lotogəgel hən nəvat silat lotogəmai. Husur ahai tutumav gail ludam̄ hən nəvanuan lotoviol len naim siGot leviol hən nəvat nasilva səlani ŋai. * **2:17:** Psa 69.9 * **2:19:** Mat 26.61, 27.40; Mak 14.58, 15.29

nahəsan nəboŋ lotoris namerikel gai togolgole.
²⁴ Avil aYesu səkad nadəlomian len nəlolit lotoriŋi len gai husur eləboi nəboruan nəsaan salit gail.
²⁵ Avan ideh asike bikel kot nəvanuan gail maii, savi natideh len gai, husur gai eləboi nəboruan salit tia.

3

AYesu mai aNikotemus

¹ Ikad avan sua len naFarisi gail, nahəsan aNikotemus toil a mō hən naJu gail. ² Egəm hən aYesu len mariug, ale isor maii ke, “Hai pusan, namtoləboii ke gaiug govi ahai pusan sua aGot toəvati gəmai, husur səkad avan ideh toləboi bigol namerikel gotogolgole, asike aGot bitoh maii.”

³ AYesu isor vari ke, “Kitin, nokitin mai gaiug ke, avan ideh asike bikad nəpasian tətəs, * edədas bəris natohan pipihabəlan aGot.” ⁴ ANikotemus eusi ke, “Imab hən nəvanuan tovi haʋut tia bikad nəpasian tətəs? Edədas bəbis təlmam len nəhad hən natətai len nabəhaʋun anan hən bipas vəha-ru həni!”

⁵ AYesu isor vari ke, “Kitin, nokitin mai gaiug ke, nəvanuan timaskad nəpasian len nəwai mai aNunun aGot†, hən bələboi bəbis len natohan pipihabəlan aGot. ⁶ Niben nəvanuan ipas nəvanuan tokad nəmauran hən niben ŋai, aNunun aGot ipas nanunun nəvanuan, nanunun toveveu, tokad

* **3:3:** Len nasoruan ta Kris, tətəs ikad namilen sual am tovi egəm a məhat gol ke naves egai eləboi bikad namilen tovi avan ideh asike bikad nəpasian togəm a məhat, edədas bəris natohan pipihabəlan aGot. † **3:5:** Len nasoruan ta Kris, nunun ikad namilen eru, sua evi nanunun, sua evi nəlan o nasuŋavŋavan. Len natosian seju gail nəboŋ lotosor husur aGot, lokəmaianan.

nəmauran toveveu. ⁷ Imaienan, sagiṣaṅ len nəsa notokele ke, ‘Gimaskad nəpasian tətəs.’ ⁸ Nəlan eṽuv husur naləṅonian san ale gosəsəlonṅ hən nəwalan han, be gəsələboi naut toṽuv gəm lan mai naut toṽuv vi lan. Len naṽide tomaienan, gəsaris aNunun aGot, be goris nauman san len nəmauran silat aNunun aGot topas nanunulito toveveu.” ⁹ ANikotemus eusi ke, “Natgalenan levisi mabe?” ¹⁰ AYesu isor vari ke, “Imabe? Govi ahai ṽusan totibau seIsrael, be gəsələboi natgaleg a? ¹¹ Kitin, nokitin mai gaiug ke, namtukel ur nəsa namttoləboii, namtukel kot nəsa namttorisi, avil gamito, mətsadəlom na-kel-koti-an sinamito. ¹² Nəboṅ notosor husur nəsa tovisi len navile a pan, mətsadəlom ginau. Gol ke nəḅisor husur nəsa tovisi len nəmav, asike mətodəlom ginau! ¹³ Səkad avan ideh tovi məhat len nəmav toləboi ḅikel ur nəsa tovisi lan. ANatun Nəvanuan ṅai egəm len nəmav, naut san matmat, ale gai ṅai eləboi ḅikel husuri. ¹⁴ Len naut toḅəḅesw, tomasmas, aMoses esuhun nəlablab hən nəḡmat len nəhai.* Len naṽide tomaienan, limassuhun aNatun Nəvanuan len nəhai balbal, ¹⁵ hən ke, nəvanuan ṽisi ləḅberinṅ nəlolit lan, dereh likad nəmauran vi sutuai.

¹⁶ “Bathut aGot eləmas bun navile a pan maiegai ke: eviol hən aNatun tosua səḅon hən avan ideh ḅerinṅ nəlon ḅidaṅ lan, asike, asike imasig be dereh tikad nəmauran vi sutuai. ¹⁷ Husur aGot sasəvat aNatun vi lan navile a pan hən ḅerini ke lipanis sil nəsaan salito, be hən ke, len aNatun, aGot ḅilav kuv galit dan nəsaan salito. ¹⁸ Avan ideh tokad nadəlomian lan, aGot sariṅi ke ḅipanis, avil avan

* **3:14:** Num 21.9

ideh səkad nadəlomian lan, aGot erinji tia ke tipanis, husur səkad nadəlomian len nahəsan aNatun aGot tovi aNatun tosua səbon. ¹⁹ Nəpanismen esil nategai ke: Namial eḅis len navile a pan, be nəvanuan loləmas bun nəmargobut səhor Namial, husur nəsa lotogolgole isa batbat. ²⁰ Husur alat lotogolgol nəsaan lomətahun bun Namial, ləsavi lan Namial husur lomətahw len Namial ḅemias p̄arḅar hən nəsaan salito len nəhon nəvanuan gail. ²¹ Be avan ideh totoh len nakitinan, egəm hən Namial hən ḅemias nəsa togole len nədaḅan siGot.”

AJon Baptais isor husur aYesu

²² Nəboḅ natgalenan tonon, aYesu mai ahai susur san gail lovi lan naprovens a Jutea. Len naut enan itohtoḅ mai ahai susur san gail ale ibaptais hən nəvanuan gail. ²³ AJon am ibaptais hən nəvanuan gail len naut a Aenon pəpadaḅ hən naut a Salim, husur nəwai isoḅur ei. Ale nəvanuan gail logəm tabtab həni, hən ləḅibaptais. ²⁴ (Len nəboḅ enan ləsariḅ aJon len naim ḅəbaḅis sal).*

²⁵ Beti ahai susur siJon galevis lovitvituh mai naJu sua husur naḅide hən nalilosan hən ləḅiveveu m̄os nalotuan. ²⁶ Ale logəm hən aJon, luke, “Hai p̄usan, ategaii totoh mai gaiug tarhəwisel Jortan, ategaii gotosor husuri, gagai ibaptais hən nəvanuan gail, ale nəvanuan p̄isi logəm həni.”

²⁷ Ale aJon isor var galit ke, “Nəvanuan eləboi ḅikad nəsa ḅai aGot len nəmav toviol həni maii.

²⁸ Gamit m̄au mətələboi mətḅikel kot nəsa no-tokele ke, ‘Ginau nəsavi aKristo, aGot totabtabuh

* **3:24:** Mat 14.3; Mak 6.17; Luk 3.19-20

lan. Avil aGot esəvat ginau a m̃o tia, beti atenan.*²⁹ Nəbikel nasoruan kəta husuri, imāiegai ke, natəbarehreh tolah evi seulum̃an tolah maii. Be naulum̃an tovi tarhət sitenan tolah, toil təban, tosəsəloŋ həni, gai ehəhəṽur hən tosəsəloŋ hən nadolon aten tolah. AKristo esum̃an atenan tolah, ale nəvanuan lotovan həni hən b̃ibaptais hən galito, losum̃an alitenan tolah. Ginau nosum̃an naulum̃an tovi tarhət sitenan. Nopul hən nahəhəṽuran nəboŋ notosəsəloŋ hən nəvanuan gail lotovan hən aKristo.³⁰ AKristo timasyalyal səhor ginau; ginau a pan.”

³¹ Atenan togəm len naut a məhat, iyalyal səhor natit p̃isi; avan tovi hən navile a pan, evi sinavile a pan, ale isor husur natit gail sinavile a pan ŋai. Atenan togəm len nəmav iyalyal səhor natit p̃isi.

³² Ikel kot nəsa torisi, nəsa tosəsəloŋ həni be səkad avan ideh todəlom nəsa tokele.³³ Be avan ideh todəlom na-sor-ləboii-an san, isaḅ səhoti ke aGot ekitin.³⁴ Husur atenan aGot tosəvati ikel nasoruan siGot husur aGot eviol hən aNunun kavkav maii, nagilen toḅuer.³⁵ AGot, aTata eləmas bun aNatun, ale eriŋ natit p̃isi len navəlan tia.³⁶ Avan ideh toriŋ nəlon todəŋ len aNatun aGot ikad nəmauran vi sutuai. Avil avan ideh tomətahun ḅeriŋ nəlon len aNatun aGot, asike ikad nəmauran enan, be nəlol paŋpaŋ siGot ipat tabtab lan.

4

AYesu mai atob̃taSamaria

¹ Beti naFarisi gail losəsəloŋ həni ke aYesu tobaptais hən nəvanuan lotosəḅur hən ləḅgəm vi hai

* **3:28:** Jon 1.20; Mal 3.1

susur san gail, lusobur səhor siJon. ² (Be savi aYesu tobaptais hən nəvanuan, ahai susur san gail ŋai lugole.) ³ Nəboŋ aYesu toləboi nəsa naFarisi gail lotosəsəlon hən, eriŋ naut a Jutea, etəlmam vi Kalili.* ⁴ Len nəvanan san imasyar tur len naut a Samaria.

⁵ Ale ibar navile sua a Samaria, nahəsan a Sikar, topat pəpadaŋ hən nətan aJakop tolavi mai aJosef, anatun.† ⁶ Ikad nəburhuwai siJakop ei. Beti aYesu, niben tomatmat husur nəyaran tobəlav, ebətah tarhəbūruwai enan. Natubliial bolai.

⁷ AtobtaSamaria sua egəm hən bəvəvaut. Ale aYesu ikel maii ke, “Lav nəwai. Nemuni.” ⁸ Ebətah səbon husur ahai susur san gail lovi lan navile hən ləbēvur nəhanian ideh. ⁹ Imagenan apəhaʔut isor vari ke, “Be gaiug govi Ju, ginau novi tobtaSamaria. Gous mab hən nəwai hən ginau?” (Husur alat a Jutea ləsəbon mai alat a Samaria boŋ ideh).* ¹⁰ Ale aYesu isor vari ke, “Gətaləboi naviolan siGot, mai ginau notokel mai gaiug, ‘Lav nəwai. Nemuni,’ gətaus ginau hən tia, ale nətəlav nəwai nəmauran mai gaiug.”

¹¹ Alitenan ikel maii ke, “Nasub, gəsəkad nəbiliwai, nəhau ebuer, ale nəburhuwai eg isareh masuʔ. Goləboi gəbəvəvaut nəwai nəmauran enan a be? ¹² Gaiug gunau ke gototibau səhor atəmadat ta sutuai, aJakop a? Bathut gai māu ilav nəburhuwai

* **4:3:** Nəboŋ aYesu toləboii ke naFarisi lotosəsəlon hən tobaptais hən nəvanuan tosobur, emətahun ləbiʔal maii ale eriŋ naut enan.

† **4:5:** Gen 33.19; Jos 24.32. Len naut egai isor husur aJakop ta sutuai, tovi natun alsak tovi natun aAraham. * **4:9:** Luk 9.52-53; Ezr 4.1-5; Neh 4.1-2

egai mai gidato, ale gai mai anatun gail mai narivatəvat gail lomun lan.”

¹³ AYesu isor vari, ike, “Nəvanuan p̄isi lotomun len nəwai egai, dereh limaduh tətəs. ¹⁴ Avil avan ideh tomun nəwai nəb̄ilav maii, asike imaduh boŋ ideh. Be nəwai nəb̄ilavi maii ehum nabəko toŋuv vi məhat len nəlon, tolav nəmauran vi sutuai maii.” ¹⁵ Napəhaŋut ikel maii ke, “Nasub̄, lav nəwai ideh mai ginau bai, hən asike nəb̄imaduh boŋ ideh, asike nəb̄egəm gegai hən navəvautan tətəs am.” ¹⁶ Ikel mai alitenan ke, “Givan vakis asoam̄, məregəmai.” ¹⁷ Apəhaŋut isor vari ke, “Nəsəkad asoagw ideh.” AYesu ikel maii ke, “Nəboŋ gotoke, ‘Nəsəkad asoagw ideh,’ gokitin; ¹⁸ husur gulah mai asoam̄ erim tia, ale ahaŋut gotokade gagai savi asoam̄, gəsəlah maii. Nəsa gotomadhakele ekitin.”

¹⁹ Apəhaŋut ike, “Nasub̄, gaiug govi ahai kelkel ur. ²⁰ Atəmanamit ta sutuai lulotu len naŋehuh egai, be gamit məttovi Ju, mətuke naut a Jerusalem ŋai evi naut nalotuan.” ²¹ AYesu isor vari ke, “Litegai, gaiug gedəlom nəsa notokele. Nəboŋ dereh tegəmai hən ke asike evi natideh hən mət̄bilotu hən aTata len naŋehuh egai o len naut a Jerusalem. ²² Gamit a Samaria mətsaləboi gai məttolotu həni; ginamito, namtulotu hən gai namttoləboii, bathut nə-lav-kuvi-an dan nəsaan egəm len naJu gail. ²³ Avil namityal dereh tegəmai, egəm tia, hən ke alat lotolotu kitin ləb̄ilotu kitin hən aTata len nələlit kavkav, len nədaŋan seNunun, husur galit lovi nəvanuan nalotuan aTata tokəta doŋ galito. ²⁴ AGot savi nəvanuan tokad niben gotoləboi gəb̄erisi, ao, ehum nanunun sua o nasuŋavŋavan gotodədas

gə̃berisi be tovi nəkadhumauran. Ale alat lotolotu həni limaslotu hən aGot hum tovi aGot kitin. Limaslotu kitin hən gai len nəlolit kavkav, len nədaŋan seNunun.”²⁵ Apəhaṽut ikel maii ke, “Nələboii ke aMessiah aGot totabtabuh lan dereh tegəmai, aten lotokisi hən aKristo. Nəboŋ bəgəmai dereh tikel ur natit p̄isi mai ginamito.”²⁶ AYesu ikel maii ke, “Ginau en bogai notosor mai gaiug.”

Ahai susur gail lotəlmam

²⁷ Len namityal enan, ahai susur san gail lotəlmam, losəhoṽut habat hən aYesu tosor mai apəhaṽut sua, avil galit ideh saus aliten ke, “Goləŋon nəsa?” o saus aYesu ke, “Gusor mabe mai alitegai?”

²⁸ Beti napəhaṽut erin nəbiliwai san, etəlmam vi lan nəbilitivile ale ikel mai nəvanuan gail ei ke, ²⁹ “Mətegəm ris avan sua tokel mai ginau hən natit p̄isi notogole. Mətunau ke aKristo, aGot totabtabuh lan a?” ³⁰ Nə nəvanuan gail lorin nəbilitivile, lotubət van həni.

Nəbol p̄usan husur nəmatuan

³¹ Beti ahai susur gail lukele ke, “Hai p̄usan, gihan.” ³² Be ikel mai galit ke, “Nukad nəhanian hagw gamit mətsaləboii.” ³³ Imaienan ahai susur gail lukel mai galit gabag ke, “Ase ilav nəhanian maii?” ³⁴ AYesu ikel mai galit ke, “Nəhanian hagw evi hən nəbigol naləŋonian sitenan tosəvat ginau hən nəbigol vurvur nauman san. ³⁵ Mətukad nasoran sua toke, ‘Nahəbati tivat beti nəmatuan,’ be mətesəŋav hən namətamito, mətekəta ris nəmarireu hən nawit tomasmas, toutaut hən nəmatuan tia. ³⁶ Nəvanuan tota kokotov nawit enan, tosəgovi, gai

etubat lav naþurþuran san, ale esəsəgov hən nawit mōs nəmauran vi sutuai.† Igole hən gai tota kokotov nawit mai gai tomabule, arbehəhaʋur ðonðon. ³⁷ Husur nasoran egai ekitin toke, ‘Ikad avan sua tomabul, ikad togon tosəgov tomatu.’ ³⁸ Nosəvat gamit hən mətbesəgov ðonðon hən nəsa mətsum mōsi. Galevis am loum idan mōsi. Be gamit mətəhusur galito ale mətəpul hən nəmatuan.”

³⁹ Alat a Samaria isoður len nabiltivile a Sikar lorin nəlolit len aYesu husur na-kel-urinan sepəhaʋut toke, “Ikəl mai ginau hən natit pisi notogole.” ⁴⁰ Beti nəboŋ alat a Samaria lotogəm həni, lousi hən ðitoh mai galito, ale itoh ei vəbar nəmariboŋ eru. ⁴¹ Ale husur nasoruan san, isoður am lukad nadəlomian. ⁴² Beti lukel mai napəhaʋut ke, “Nadəlomian sinamit len aYesu sahusur nəsa gotokele am, bathut ginamit gabag namtosəsəloŋ həni, ale namtoləboi səhoti ke ategai ilav kuv kitin hən navile a pan dan nəsaan.”

AYesu igol anatum nəvanuan nauman sekiŋ imaur

⁴³ Nəboŋ nəmariboŋ toru togam gole, aYesu erin naut enan, evi Kalili. ⁴⁴ AYesu māu ikel koti ke, “Len naut sihai kelkel ur ideh, ləsaputsan atenan len nənauan salito.”* ⁴⁵ Imagenan, nəboŋ aYesu tobar naut a Kalili, alat naut enan lohəhaʋur həni husur loris natit pisi togole len nəhanan a Jerusalem, husur galit am losuh len nəhanan enan.*

† **4:36:** Len naves egai, nawit tomatu evi nəvanuan toutaut hən besəsəloŋ hən nasoruan siGot, toutaut hən bikad nadəlomian lan.

* **4:44:** Mat 13.57; Mak 6.4; Luk 4.24 * **4:45:** Jon 2.23

⁴⁶ Imaienan, aYesu evi Kana a Kalili, naut togol nəwai togəm vi wain lan.* Len naut enan ikad abiltivanuan sua toum sekiŋ, anatum uluŋian toməsaŋ, topat len nəmel len naut a Kapernaum. ⁴⁷ Nəboŋ atenan tosəsəloŋ hən aYesu togəm a Jutea vəbar naut a Kalili, ivan həni. Eŋiri hən bəgəm vi lan naut a Kapernaum, gol anatum timaur husur pəpadaŋ timat. ⁴⁸ Ŋa aYesu ikel maii ke, “Asike mətberis namerikel gail o natit mətbiŋmaŋ lan, asike mətukad nadəlomian!” ⁴⁹ Abiltivanuan toum sekiŋ eŋiri tətəs ke, “Nasub, asike gəbəgəm gagai, dereh anatum gw timat!” ⁵⁰ AYesu isor vari ke, “Givan, anatum imaur.” Edəlom nəsa aYesu tokel maii, ale ivan.

⁵¹ Len nəyaran san vahim, naslev san gail lobubur maii, lukel uri ke, “Anatum imaur tia!” ⁵² Eus galit ke, “Eləŋon ivoi len namityal sa?” Beti lusor vari ke, “Napudan san inoŋ nino len namityal tosua ut mədau.” § ⁵³ Beti atata inau səhoti ke, len namityal enan ŋai aYesu ike, “Anatum imaur.” Ale gai mai galit pisi lotosuh lohoim san, logəm vi vanuan nadəlomian. ⁵⁴ AYesu evi Jutea təlmam vi Kalili vəha-ru, ale egai evi namerikel nəvəha-ru-an aYesu togole len naut a Kalili.

5

AYesu igol avan sua imaur len nəwai a Petsata

¹ Husur nəboŋ enan, aYesu evi məhat vi Jerusalem van hən nəhanan sua seJu gail. ² Ale len

* **4:46:** Jon 2.1-11 § **4:52:** Len nasoruan ta Kris ike namityal toməlevru husur len nalənnəyal sua ikad nəhaua toməlevtes len nadudulan ale toməlevtes am len naut mədau.

naut a Jerusalem, pəpadaŋ hən nametləkau lotokisi hən Nametləkau Nasipsip, ikad nabiltiburhuwai lilos tokad navərada torim todar visi, nahəsan Petsata* len nasoruan seİpru gail. ³⁻⁴ Nəvanuan isoḅur lotoməsah lupat pipivərada galenan, ametḅesw gail, galevis narielit togau mai galevis nahudhubelit tomat.† ⁵ Ikad esua topat ei toməsah len nasihau tovi 38 tia. ⁶ AYesu eris atenan topat ei, eləboii ke toməsah tobəlav tia, ale eusi ke, “Goləyon ke gimaur a?” ⁷ Aten toməsah isor vəri ke, “Nasuḅ, nəsekad avan ideh tovi tarhət sagw hən nəḅevi lan nəwai nəboŋ toŋaluŋalw. Nəboŋ notohisi hən nəḅevi pan lan, avan tile am akis ibar nəwai a mō, beti ginau.” ⁸ AYesu ikel mai ke, “Gile məhat, gebul hən nəbateh sam̄, pati, ale yar van.” ⁹ Vəha-sua ŋai aten imaur. İpat nəbateh san ale iyaryar van, avil nəboŋ enan evi nəSappat. ¹⁰ İmaienan, alat lotoil a mō hən naJu gail lusor lan aten tomaur. Luke, “Daməŋ nəSappat bogai! Nəboŋ gotopat nəmel sam̄, goḅur kotov nalo tokai tas nauman!”* ¹¹ İsor var galit ke, “Avan togol notomaur ikel mai ginau ke, ‘Pat nəmel sam̄, yar van.’” ¹² Lousi ke, “Ase ikel mai gaiug hən gəḅigol maien həni?” ¹³ Avil aten tomaur saləboii, husur aYesu ivan vəmasig len naluḅoh len naut enan.

¹⁴ Len namityal tovan, aYesu isaḅ atenan len naholəvat todar vis naim siGot ale ikel maii ke,

* **5:2:** Natosian galevis ta sutuai len nasoruan ta Kris luke Betesta.

† **5:3-4:** Natosian galevis ta sutuai losuhud hən nategai: Lupat vir nəwai biŋaluŋalw, 4 husur aŋel siNasuḅ egəm len nəboŋ galevis, ebul hən nəwai, ale nəvanuan tovi lan nəwai metəkav, dereh timaur.

* **5:10:** Neh 13.19; Jer 17.21

“Geris, gagai gumaur, be sagigol nəsaan am hən asike natideh tosa səhor ta mo ʔevisi hən gaiug.”
 15 Beti naulumʔan ia kel mai alat lotoil a mo hən naJu gail ke aYesu boh togole tomaur. 16 Imaienan lotubat mədas bun aYesu sil togol natgalenan len nəSappat. 17 Be aYesu isor var galit ke, “ATəmagw eumum van vəbar gagai, ale ginau tu noum van.”
 18 Imaienan, alat lotoil a mo hən naJu gail ludas ʔisal am hən ləʔigole ʔimat. Savi husur toʔur kotov nə-kai-tasi-an hən nəSappat ʔai, be husur tokel ke aGot tovi aTəman san, imaienan, ike gai gabag toʔitʔitoʔ mai aGot.

AYesu ikel vəhoti ke tovi aNatun aGot

19 Na aYesu isor var galit ke, “Kitin, nokitin mai gamit ke, aNatun aGot edədas ʔigol natideh səʔon, eləboi ʔigol ʔa nəsa toris aTəman togole. Husur nəsa aTəman togole, aNatun am igole.
 20 Husur aTəman eləmas bun aNatun ale eʔusani hən natit ʔisi gai togole, ale dereh teʔusani hən natit gail lotosəhor natgalenan hən mətʔimanʔman ʔan. 21 Hum ke aTəman togol nəvanuan lotomat lule məhat, tolav nəmauran mai galito, aNatun am ilav nəmauran mai avan ideh gai toləʔon ʔilavi maii. 22 Husur aTata səsaʔ səhoti ke avan ideh ʔipanis, aoa erinji len aNatun hən ʔisaʔ səhoti ke nəvanuan gail ləʔipanis, 23 hən nəvanuan ʔisi ləʔeputsan aNatun len nənauan salito hum lotoputsan aTata a məhat. Asike gəʔeputsan aNatun len nənauan saʔ, gəsaputsan aTata tosəvati len nənauan saʔ.

24 “Kitin, nokitin mai gamito, avan ideh tosəsəloʔ hən nasoruan sagw, tokad nadələmian

len aGot tosəvat ginau, gai ikad nəmauran vi sutuai, asike eḅis len nəpanismen, be imakuv tia dan nəmatan vi lan nəmauran. ²⁵ Kitin nokitin mai gamito, len nəboŋ ɓegəmai, hun nəboŋ togəm tia, dereh alat lotomat lesəsəloŋ hən nadoldol siNatun aGot, ale alat lotosəsəloŋ həni, dereh likad nəmauran. ²⁶ Husur aTata tovi nəkadun nəmauran, gai eriŋi len aNatun am hən ɓevi nəkadun nəmauran. ²⁷ Ale eriŋ nədaŋan len navəlan hən ɓikot hən nəvanuan gail, husur evi aNatun Nəvanuan. ²⁸ Samtiŋan len natgalenan, husur ikad nəboŋ togəmai hən alat lotomat len naḅur nəmatan salito ləḅesəsəloŋ hən nadolon aNatun aGot, ²⁹ ale dereh lile məhat dan naḅur nəmatan. Alat lotogol tovoi, dereh lile məhat hən ləḅimaur tətəs. Avil alat lotogol tosa, dereh lile məhat hən ləḅesəsəloŋ ləboi nəpanismen salito.*

³⁰ “Ginau nodədas nəḅigol natideh len ginau səḅogw. Nopəpehun navoian dan nəsaan hum aTata tokele. Ale napəpehwan sagw inor husur nəsagole husur naləŋonian sagw, be nugole husur naləŋonian sitenan tosəvat ginau.”

Na-kel-koti-an husur aYesu

³¹ AYesu isor am mai naJu gail ke, “Ginau səḅogw ŋai nətasor ləboi ginau, nasoruan sagw asike takitin. ³² Avil ikad atesual am tosor vi tarhət sagw, ale noləboii ke na-sor-ləboii-an san husur ginau ekitin. ³³ Mətosəvat galevis tia van hən aJon, ale gai ikel ur nakitinan.* ³⁴ Be nəsarŋ gat nəlogw len na-sor-vi-tarhəte-an nəvanuan tokele, ao, nusor

* **5:29:** Dan 12.2 * **5:33:** Jon 1.19-27, 3.22-30

husuri ηai hən mət̃bimakuv dan nəsaan samito. ³⁵ AJon ehum nam̃ial topaη, tom̃ial. Ale gamit mətulekis hən mət̃bitoh kəkereh len nam̃ial san, hən mət̃behəhãvur. ³⁶ AJon ikel kot ginau, avil ikad na-kel-koti-an tosəhor esan. Husur natit gail aTata tolav mai ginau hən nəb̃igol p̃is gail, natgale-nan notogole, loṽusan nakitinan husur ginau, ke aTata tosəvat ginau. ³⁷ Ale aTata tosəvat ginau, gai isor ləboi ginau. Gamit mətsasəsəloη hən nadolon, mətsakəta ləboi gai tomabe. ³⁸ Ale nasoruan san səpat savoi len nəlomito husur mətsadəlom ginau, ginau boh, aTata tosəvat ginau gəmai. ³⁹ Mətudoñdoñ nəmauran vi sutuai len natosian siGot bathut mətunau ke nəmauran vi sutuai topat lan. Be natosian galenan lukel nakitinan husur ginau! ⁴⁰ Wake mətsaləηon mət̃begəm hən ginau hən mət̃bikad nəmauran enan.

⁴¹ “Nəboη mət̃tosal suh ginau, nə-sal-suhi-an samito savi natideh len ginau ⁴² husur noləboi mətsaləmas bun aGot len nəlomito. ⁴³ Ginau nogəm len nahəsan aTəmagw ale mət̃omətahun ginau, mətsahəhãvur hən ginau. Be naut kəmas avan ideh am b̃egəm len nahəsan gabag ηai, dereh mitidam̃ həni, mət̃ehəhãvur həni. ⁴⁴ Imabe mət̃odədas mət̃bedəlom ginau? Mətuke mitisal suh gamit gabag be mət̃omətahun nə-sal-suhi-an togəm len gai tovi aGot səb̃on ηai. ⁴⁵ Samtinau ke evi ginau nəb̃ikel kot nəsaban samito van hən aTəmagw len nakotan san. Ao, ikad atesua b̃igole, gai nəlomit todaη lan, aMoses boh! Dereh gai tikel kot nəsaban

samito.† 46 Avil mættadølom aMoses tia, mættadølom ginau tia bathut gai m̄au itos husur ginau. 47 Be asike mætbedølom n̄esa gai totesi husur ginau, mitimabe h̄en mætbedølom n̄esa notokele?”

6

AYesu evəjan alat lotovi 5,000

(Mat 14.13-21; Mak 6.30-44; Luk 9.10-17)

1 Husur n̄əboŋ galenan, aYesu evi Kalili, ilav tukot vi tarhət nabiltiwai lotokisi h̄en Nabiltiwai Kalili mai lotokisi h̄en a Tiperias am.

2 Nabiltiľuoh lohushusuri bathut ke lotokətkəta ris namerikel gail gai togolgole len alat lotoməsah.

3 Ale aYesu etəvehuh vi lan navehuh, ebətah mai ahai susur san gail ei. 4 Nəboŋ h̄en nəPasova tovi nəhanan seJu gail, egəm pəpadaŋ.

5 Nəboŋ aYesu topair h̄en namətan, toris naluoh lotogəm h̄eni, eus aFilip ke, “Datevur nabəta a be h̄en alateg ləb̄ihani?” 6 AYesu eřus kitev nənauan seFilip maienan h̄en bebunus ləboi aFilip,

husur eləboi tia n̄esa b̄igole ta bogai. 7 Ale aFilip isor vari ke, “Nařurřuran h̄en nahəbati toməlevtor saləboi b̄evur nabəta tonor h̄en galit v̄isusua b̄ihan kəkereh h̄eni.”*

8 Ale ahai susur sua san, aAđru, aV̄an aSimon Pita isor mai aYesu ke, 9 “Ikad natətai sua gegai tokad natuhhanian tovi nabəta nəpali

† 5:45: Nəboŋ tosor husur aMoses, isor husur nalobulat torim aMoses totesi lotovi nalobulat metəkov torim len nasoruan siGot.

* 6:7: Len nasoruan ta Kris ike natenarius tovi 200. Natenarius evi nařurřuran h̄en nauman h̄en nəmariboŋ tosua, ale natenarius tovi 200 evi nařurřuran h̄en nəmariboŋ tovi 200 o pəpadaŋ h̄en nahəbati toməlevtor.

torim mai naieh toru. Be natuhhanian egai savi natideh len nabiltiluṽoh tomaiegai.”†

¹⁰ Beti aYesu ikele ke, “Mitigol nəvanuan gail lebətah.” Nə naulumān gail lotovi 5,000 lobətah len naut enan tobaŋ liol. ¹¹ Beti aYesu ilav nabəta, ale nəboŋ tosipa vi təban aGot tonon, epəpəhuni mai alat lotobətah. Igol tomaienān am hən naieh. Galit pisi luhan husur naləŋonian salito vəhanukub. ¹² Nəboŋ lotohanukub tonon, aYesu ikel mai ahai susur san gail ke, “Mətesəŋon nasughanian. Saideh tesuh.” ¹³ Imagenan lusah tuan nasughanian hilat lotohan dani, losəŋon nəhad tovi 12 hən nasugut nabəta nəpali tosuh kəmas!

¹⁴ Nəboŋ nəvanuan gail lotoris namerikel aYesu togole, luke, “Ahai kelkel ur kitin bogai bəgəm vi lan navile a pan!”‡

¹⁵ Bathut aYesu eləboii len galito ke gag ŋai legəm tah gati hən ləbīgol bəgəm vi kiŋ, gai ivan dan galito vi lan nəvehuh hən bitoh səbon.

AYesu iyar len nəwai

(Mat 14.22-33; Mak 6.45-52)

¹⁶ Nəboŋ namityal tomasur, ahai susur san gail lovi pan vi lan nabiltiwai. ¹⁷ Len namityal enan naut evisivis be aYesu satəlmam van hən galit sal, ale lusah len nabot, gam tukot vi Kapernaum. ¹⁸ Sədareh nəlan eṽuv habat gol ke nəwai tokudkud van epus. ¹⁹ Nəboŋ lotovarus van hum ma tovi nakilomita torim, loris aYesu toyar len nəponit

† **6:9:** Namisurhut nəpali ikad nəhəvhəte ale lotuh dədasi hən ləbikad nəflaua hən ləbēum hən nabəta lan. ‡ **6:14:** AMoses epəhəv utaut hən ahai kelkel ur surmān gai bəgəm hən alat a Israel boŋ ideh. Deu 18.15-19

nəwai, togəm pəpadaŋ hən naβot, ale lomətahw.
²⁰ Be aYesu ikai van hən galito ke, “Ginau bogai, samtemətahw!” ²¹ Imagenan lohəhaʿur hən biśah len naβot ale isah lan. Vəha-sua ŋai naβot ivahut len naut lotovi lan.

²² Pelan han naluʿoh lotosuh tarhəwai, ludon aYesu, lunau səhoti ke ikad naβot tosua ŋai ei. Loləboii ke aYesu səśah len naβot mai ahai susur san gail, be luvan səbolit ŋai. ²³ Beti naβot galevis logəm len naut a Tiperias, luvahut pəpadaŋ hən naut Nasuβ tosipa hən nabəta lan, naut naluʿoh lotohan bəta lan. ²⁴ Nəboŋ naluʿoh lotoris ləboii ke aYesu satoh ei, ahai susur san gail ləsasuh, naluʿoh lusah len naβot galenan, lovi Kapernaum hən ləβidoŋ aYesu ei.

AYesu evi nabəta hən nəmauran

²⁵ Nəboŋ nəvanuan galenan lotosaβ aYesu a Kapernaum, tarhəwai, lousi ke, “Hai pusan, gubar naut egai ŋais?” ²⁶ AYesu isor var galit ke, “Kitin, nokitin mai gamit ke mətsadoŋ ginau husur məttoris ləboi namerikel gail, be mətudoŋ ginau ŋai husur mətuhānukub hən nabəta. ²⁷ Samteum mios nəhanian səpat sabəlav, togəm vi pahsago. Ao, məteum mios nəhanian topat vi sutuai, nəhanian hən nəmauran vi sutuai aNatun Nəvanuan dereh βeviol həni mai gamito. Husur aGot aTata itabtabuh len atenan hən βeum san mios βeviol hən nəmauran enan.” ²⁸ Imaienan lousi ke, “Datigol nəsa gail hən datβigol nagolean aGot toləŋoni?” ²⁹ AYesu isor var galit ke, “AGot eləŋon ke mitigol nategai ke: məteriŋ nəlomit len atenan aGot tosəvati.” ³⁰ Imaienan lukel maii ke, “Gigol namerikel ideh hən namtβerisi hən namtβedəlom gaiug. Dereh

gigol nēsa? ³¹ Atēmadat ta sutuai luhan nēmanna len naut masmas hum aMoses totesi ke, ‘Eviol hən nabēta togəm len nēmav mai galito hən lēbihani.’ ”*

³² Beti aYesu ikel mai galit ke, “Kitin, nokitin mai gamit ke, savi aMoses toviol hən nabēta togəm len nēmav mai gamito. Avil evi aTēmagw toviol hən nabēta kitin togəm len nēmav mai gamito.

³³ Bathut nabēta siGot evi atenan togəm vi pan dan nēmav, eviol hən nēmauran mai nēvanuan navile a pan.”

³⁴ Imaienan lukel maii ke, “Nasub, geviol tabtab hən nabēta enan mai ginamito.”

³⁵ AYesu ikel mai galit ke, “Ginau novi bēta hən nēmauran. Avan ideh bēgəm hən ginau, asike imalkakat. Ale avan ideh bēriṅ nēlon len ginau, asike, asike imaduh boṅ ideh. ³⁶ Nukel mai gamit ke, naut kēmas mēttoris ginau, mētsariṅ nēlomit len ginau sal. ³⁷ Avil alat aTēmagw toviol hən galit mai ginau, dereh legəm hən ginau. Ale avan ideh togəm hən ginau asike nomētahuni. ³⁸ Husur nēsagəm len nēmav hən nēbigol nēsa notoləṅoni. Ao, nogəm hən nēbigol husur naləṅonian siGot tosəvat ginau mōsi. ³⁹ Ale naləṅonian san imaiegai ke: galit pisi gai toviol hən galito mai ginau hən lēbevi esagw, salimasig, be len Nəboṅ Naməkot hən navile a pan dereh nigol lile mēhat. ⁴⁰ Husur naləṅonian seTēmagw imaiegai ke: galit pisi lotoris aNatun, lotoriṅ nēlolit lan, dereh likad nēmauran vi sutuai, ale dereh nigol lile mēhat len Nəboṅ Naməkot hən navile a pan.”

* **6:31:** Exo 16.4, 15; Psa 78.24

41 Nəboŋ lotosəsəlon ɣən natenan, naJu gail lukoblen husuri bathut toke, “Novi nabəta togəm len nəmav,” 42 ale luke, “Ategai savi aYesu, anatun aJosef ɣa? Datoləboi atəman mai anan. Imabe toke togəm len nəmav?” 43 AYesu isor var galit ke, “Samtikoblen mai gamit gabag. Mitinoŋ. 44 Ikad naɣisal tosua ɣai ɣən avan ideh ɣeləboi ɣegəm ɣən ginau. Nəboŋ aTəmagw tosəvat ginau ɣeliv avan enan, eləboi ɣegəm ɣən ginau, ale dereh nigol tile məhat len Nəboŋ Naməkot ɣən navile a pan. 45 Len natosian sihai kelkel ur gail ike, ‘Ale aGot dereh tevi hai ɣusan salit ɣisi,’ ɣa nəvanuan ɣisi lotosəsəlon husur aTata, lotosəsəlon ləboi nəsa tokele, galit logəm ɣən ginau.* 46 (Namilen sake avan ideh saris aTata. Atenan togəm len aGot, atenan ɣai eris aTata.) 47 Kitin, nokitin mai gamit ke, avan ideh toriŋ nəlon len ginau, gai ikad nəmauran vi sutuai. 48 Ginau novi nabəta ɣən nəmauran.Š 49 Sutuai atəmamit gail luhan nəmanna len naut tobəbesw, be naut kəmas natenan, lumat ɣisi. 50 Egai evi nabəta togəm len nəmav ɣən avan ideh ɣihani, asike imat. 51 Ginau səbogw ɣai novi nabəta nəmauran togəm len nəmav. Avan ideh ɣihan nabəta egai, dereh tikad nəmauran vi sutuai. Husur nabəta nəbeviol ɣəni evi nibegw; dereh neviol ɣəni m̄os nəmauran silat navile a pan.”

52 Beti naJu gail lovitvituh mai galit gabag, luke, “Ategai teviol mab ɣən niben mai gidato ɣən datɣihani?” 53 Imaienan aYesu ikel mai galit

* **6:45:** Isa 54.13 § **6:48:** Nəboŋ aYesu toke tovi nabəta ɣən nəmauran, ike ehum nabəta datɣihani dereh datikad nəmauran, evi nəkadhumauran.

ke, “Kitin, nokitin mai gamit ke, asike mæt̃bihan niben aNatun Nəvanuan, asike mæt̃bemun nəda han, mətukad nəmauran kitin mabe? Mətsəkade len gamit gabag. ⁵⁴Avan ideh tohanhan nibegw, tomunmun nəda hagw, atenan ikad nəmauran vi sutuai, ale len Nəboŋ Naməkot hən navile a pan dereh nigol tile məhat dan nəmatan. ⁵⁵Husur nibegw evi nəhanian kitin, nəda hagw evi nate namunian kitin. ⁵⁶Imaienan, avan ideh tohanhan nibegw, tomunmun nəda hagw, atenan itoh tin len ginau ale ginau nutoh tin len gai. ⁵⁷ATəmagw tovi nəkadun nəmauran esəvat ginau, ale bathut aTəmagw, ginau nutoh, nukad nəmauran. Len navide tomaienan, avan ideh tohanhan ginau, bathut ginau, gai dereh titoh, tikad nəmauran. ⁵⁸Ginau novi nabəta togəm len nəmav, be nabəta egai sasum̃an nəmanna atəmamito ta sutuai lotohani. Luhan nəmanna ale lumat. Avan ideh tohanhan nabəta egai, dereh titoh, tikad nəmauran vi sutuai.”

⁵⁹AYesu ikel natgalenan nəboŋ toŋusan len naim naŋonŋonan a Kapernaum.

Ahai susur isobur lugam dan aYesu

⁶⁰Nəboŋ ahai susur san gail lotosəsəloŋ hən natgalenan, luke, “Naŋusanan enan idan habat. Ase eləboi bəsəsəloŋ səhoti?” ⁶¹AYesu eləboi len gai gabag ke ahai susur san gail lukoblen husur natenan, ale ikel mai galit ke, “Nateg emədas nadəlomian samito a? ⁶²Bimagenan, imabe len gamito mət̃beris aNatun Nəvanuan bətəlmam vi məhat? Mətədəlomi beti a? ⁶³ANunun aGot ŋai eləboi bəviol hən nəmauran kitin mai nəvanuan.

Nədaŋan sinəvanuan edədas biŋol natideh. Nasoruan notokele mai gamito, evi soruan seNunun aGot toviol hən nəmauran mai nəvanuan. ⁶⁴ Avil gamit galevis mətsəkad nadəlomian len ginau.” (AYesu ekəmaienan husur len natubatan eləboi alat lotokad nadəlomian lan, ale eləboi nəvanuan sua bəriŋi len navəlan aenemi san gail.) ⁶⁵ Beti aYesu ike, “Husur natenan nukel mai gamit ke, nəvanuan saləboi bəgəm hən ginau len gai səbon. ATata ŋai eləboi biŋol nəvanuan bıkad nadəlomian hən bəgəmai.”

⁶⁶ Husur tokəmaienan, ahai susur san isobur lupair dani, ləsaħusuri am. ⁶⁷ Ŋa aYesu ipair van hən lotovi 12 ike, “Be gamit am mətuke mitivan a?” ⁶⁸ ASimon Pita isor vari ke, “Nasub, namtivan hən ase? Gaiug səbonŋi ŋai gukad nasoruan toviol hən nəmauran vi sutuai. ⁶⁹ Namtorinŋ nəlonamito len gaiug, namtoləboii tia ke gaiug govi siGot səbon gotogəm mōsi.”* ⁷⁰ Beti aYesu ike, “Ganan! Ginau nukel hən gamito məttovi 12, be gamit sua evi natəmat.”

⁷¹ Nəboŋ tokəmaienan, isor husur aJutas, anatur aSimon Iskariot, husur aJutas, esua len lotovi 12, dereh terinŋi len navəlan aenemi san gail.

7

Nəhanan hən Nəpasvaləval gail

¹ Husur nəboŋ enan, aYesu iyaryar len naut a Kalili. Emətahun nəyaran len naut a Jutea husur alat lotoil a mō hən naJu gail ludonđonđi hən ləbiŋol bimat. ² Ale nəboŋ hən Nəhanan hən

* **6:69:** Mat 16.16; Mak 8.29; Luk 9.20

Nəpasvaləval gail, egəm pəpadaŋ. Evi nəhanan sua seJu gail.* ³ Beti aŋan aYesu matmat gail lusor maii ke, “Geriŋ naut enan vi Jutea hən ahai susur sam̃ gail ləberis natit gotogol gail. ⁴ Avan ideh toke betibau len nəhon nəvanuan gail sasusuan gai! Gəbigol namerikel gail, gigol gail len nəhon nəvanuan p̃isi len navile a pan hən ləbeləboi gaiug!” ⁵ Lokəmaienan husur aŋan gail am ləsəkad nadəlomian lan.

⁶ Imaienan aYesu ikel mai galit ke, “Namityal tonor hən ginau sagəm sal. Be samito, namityal p̃isi inor ŋai. ⁷ Nəvanuan sinavile a pan gail lodədas ləbemətahun bun gamito. Be ginau, lomətahun bun ginau husur nukel koti ke natit gail lotogole lusa vəsa. ⁸ Mətevi lan nəhanan ea. Ginau asike novi lan Nəhanan enan, husur namityal tonor hən ginau sagəm sal.” ⁹ Nəboŋ tokəmaienan tonon, itoh a Kalili ŋai.

AYesu len Nəhanan hən Nəpasvaləval

¹⁰ Be nəboŋ aŋan aYesu gail lotovi məhat vi lan Nəhanan tonon, gai am evi məhat vi lan. Səyar len nəhon nəvanuan gail be esusuah. ¹¹ Beti len Nəhanan, alat lotoil a m̃o hən naJu gail, ludoŋdoŋi, lous kitevi ke, “Atenan itoh a be? Gai be?” ¹² Len naluvoh nəvanuan isoḅur lusor lahlah husuri. Galevis luke, “Evi naulum̃an sua tovoi masuṽ.” Galevis am luke, “Ao, egəras nəvanuan gail.” ¹³ Be səkad avan ideh tosor husuri len nəhon

* **7:2:** Lev 23.34-36; Deu 16.13. Nəhanan hən Nəpasvaləval evi nəhanan seJu gail, Lunau təlmam hən atəmalit ta sutuai nəboŋ lotoyaryar len naut masmas. Len nasihau tovi 40 lutoh len nəpasvaləval gail.

nəvanuan gail, husur lomətahw len naJu gail lotoil a m̃o.

¹⁴ Be nəboŋ sua rivuh len nawik hən Nəhanan, aYesu evi məhat vi lan naim siGot, ale etuʒat p̃usan. ¹⁵ Beti naJu gail lotoil a m̃o, lotosəsəloŋ həni, luʒaŋ, luke, “Ategai eləboi bun natosian siGot, be səkad avan ideh tokad namitisau toʒusan həni maii. Imabe?”

¹⁶ Imaienan aYesu isor var galit ke, “Naʒusanan sagw savi esagw. Ao, atenan tosevat ginau evi nəkadhut naʒusanan sagw. ¹⁷ Avan ideh toke ʒigol naləŋonian siGot, dereh teləboii ke naʒusanan sagw egəm len aGot o evi esagw səboŋw. ¹⁸ Nəvanuan tosor len naləboian san səboŋ, eləŋon ke tipatpat gai məhat. Avil gai toləŋon ke teputsan nahəsan atenan tosevati, gai ekitin, ale səkad nagəgərasan lan. ¹⁹ Savi aMoses tolav nalo mai gamito a? Be gamit ideh sahusuri. Mətudas p̃isal hən mətʒigol nəbimat sil nəsa?”

²⁰ Naluʒoh lusor vari ke, “Gaiug gukad natəmat! Ase idas p̃isal hən ʒigol gəbimat?” ²¹ AYesu ikel mai galit ke, “Nugol nauman sua len nəSappat, nugol naulum̃an imaur, ale nəvanuan p̃isi losəhoʒut sil notogole len nəSappat.* ²² Be gamit am mətoum len nəSappat nəboŋ məttotiv dalus natətai ulum̃an husur nalo siMoses. (Be naʒide hən na-tiv-dalusi-an savi siMoses, evi setəmamit ta sutuai, aApraham.)* ²³ Məttotiv dalus natətai ulum̃an len nəboŋ han, naut kəmas tovi nəSappat.† Mətuŋole hən

* **7:21:** Jon 5.1-18 * **7:22:** Gen 17.10-13; Lev 12.3 † **7:23:** Nalo siMoses ike limastiv dalus natətai len nəmariboŋ toməlevtor husur nəpasian san.

asike mət̃beḅur kotov nalo siMoses, be evi nau-man. Mət̃bimagenan, imabe mətutabulol bulos ginau nəboŋ notogol naulunian kavkav tomaur len nəSappat?*

²⁴ Sagenənoṽ hən nəsa notogole mai na-kəta-suluṽi-an mai nə-nau-suluṽi-an samit ŋai. Mitimasnənoṽ həni mai natit tonor, tokitin ŋai.”

AYesu evi aKristo a?

²⁵ Beti galit galevis lototoh len naut a Jerusalem lous galit gabag ke, “Savi atenan lotoke ləbigole ḅimat a? ²⁶ Be mət̃eris! Gai boh tosorsor len nəhon nəvanuan gail. Ləsakel natideh maii. Hum ma nəvanuan na-il-a-m̃o-an gail lotoləboi koti ke atenan evi aKristo, aGot totabtabuh lan a? ²⁷ Avil datoləboi naut atenan togəm lan. Be nəboŋ aKristo ḅegəmai, asike ikad avan ideh ḅeləboi naut togəm lan.”

²⁸ Na aYesu, toḅusan len naholəvat todar vis naim siGot, ikai ke, “Mətunau ke mət̃oləboi ginau a? Mətunau ke mət̃oləboi naut notogəm lan a? Savi len ginau gabag ŋai notogəmai. Be atenan tosəvat ginau, ekitin. Gamit mətsaləboii, ²⁹ be ginau noləboii, husur nogəm təban, gai esəvat ginau.”

³⁰ Nəboŋ lotosəsəlōŋ hən natenan, alat lotoil a m̃o lohisi soḅuer hən ləḅitah gati. Be avan ideh səbari husur namityal san sagəm sal. ³¹ Avil isoḅur len naluṽoh lorin̄ nəlolit lan. Luke, “Nəboŋ aKristo ḅegəmai, asike igol namerikel gail lotosəhor natgalenan ategaii togole.”

³² Nəboŋ naFarisi gail lotosəsəlōŋ hən natgale-nan naluṽoh lotosor lahlah həni husur aYesu,

* **7:23:** Jon 5.8-9

galit mai aḃiltihai tutumav gail losəvat alat lo-
tokətkəta kəkol hən naim siGot, hən ləḃitah gati.

³³ Nə aYesu ike, “Dereh nitoh kəkereh mai gamit
balai, beti netəlmam van hən atenan tosəvat ginau.

³⁴ Dereh mitidoŋ ginau, be asike mətusaḃ ginau,
ale mətsaləboi mətbegəm vi lan naut nəḃevi lan.”

³⁵ Beti alat lotoil a mō hən nəJu gail, lukel
mai galit gabag ke, “Ategai tiyar vi be hən asike
datḃisabi? Hum ma ḃivan hən nəJu gail lototoh
len naut tiltile seuleKris hən ḃeḃusan mai alat a
Kris a? ³⁶ Nəboŋ toke, ‘Dereh mitidoŋ ginau be
asike mətusaḃ ginau,’ ale ‘Mətsaləboi mətbegəm hən
naut nəḃevi lan,’ namilen evi nəsa?”

Nəḃusanan husur aNunun aGot

³⁷ Len nəboŋ naməkot len nawik hən Nəhanan,
len nəmariboŋ totibau han, aYesu eil vi məhat,
ikai ke, “Avan ideh ḃimaduh, tegəm hən ginau!”*

³⁸ Avan ideh toriŋ nəlon len ginau, tegəm, temun!
Hum natosian siGot tokele ke, ‘Nəwai nəmauran
dereh tisel dan nəlon hum nawisel gail.’”*

³⁹ (Nəboŋ tokəmaienan, isor husur aNunun aGot,
alat lotoriŋ nəlolit len aYesu dereh likade, be aGot
saviol həni sal husur aGot saputsan aYesu sal hən
nəyalyalan san ḃiḃarḃar.)

Nənauan tiltile husur aYesu

⁴⁰ Galevis len naluvoh lotosəsəloŋ hən nasoruan
san, lusor təvah ke, “Ategai bogai ahai kelkel
ur kitin.” ⁴¹ Galevis luke, “AKristo bogai, aGot
totabtabuh lan.” Ris galevis am lotoke, “Eniŋan?”

* **7:37:** Lev 23.36 * **7:38:** Eze 47.1; Zec 14.8

AKristo asike egəm a Kalili a? ⁴² Be natosian siGot ike aKristo dereh tegəm len nəpasusan siTevit ale lipasi len naut a Petlehem, navile matmat siTevit aKiņ. Imaienan o səmaienan a?”* ⁴³ Na naluṽoh lovitvıtuh, lopəpehw husur aYesu. ⁴⁴ Ale galevis luke litah gati, wake avan ideh sətah lan.

⁴⁵ Alat lotokətkəta kəkol hən naim siGot lotəlmam van hən abiltihai tutumav mai naFarisi gail. Ale lous alatenan ke, “Imabe mətsətah gati gəmai?” ⁴⁶ Alatenan lusor var galit ke, “Aoa, namtsasəsəlon hən avan ideh sasor sunian atenan boņ ideh.” ⁴⁷ Na naFarisi gail lusor viles alatenan ke, “Imabe? Gai egəras gamit am a? ⁴⁸ Mitinau nategai ke: len ginamit namttoil a mō mai ginamit namttovi Farisi, ikad ginamit ideh toriņ nəlon lan māu a? Eḅuer kaskasi! ⁴⁹ Naluṽoh loriņ nəlolit lan, be ləsaləboi natideh, lotətan hən nalo. Nasemalean tipat len galito!”

⁵⁰ Ikad naFarisi sua, nahəsan aNikotemus, togəm hol mai aYesu a mō, ale ike,* ⁵¹ “Asike datḅikot hən avan ideh hən datḅisaḅ nəsa gai togole, sanor len nalo sidato hən datḅeriņi hən ḅipanis.” ⁵² NaFarisi gail lusor vilesi ke, “Govi nauleut ta Kalili gototah mai atenan a? Gia ṽuruņ kitevi len natosian siGot. Dereh gisaḅi ke ahai kelkel ur ideh sagəm len naut a Kalili boņ ideh!”

[Nalobulat ta sutuai len nasoruan ta Kris ləsəkad naves 7.53–8.11.]

⁵³ Ale lopəpehw, luvahim gail.

* **7:42:** 2Sam 7.12; Mic 5.2 * **7:50:** Jon 3.1-2

8

Napəhaʿūt togol naitian toʿbur kotov nəlahan

¹ Be aYesu evi lan Naʿvehuh Oliv. ² Ale nəboŋ naut tolan evi lan naholəvat todar vis naim siGot tətəs. Sədareh nəvanuan gail logəm həni, ale ebətah, eʿpusan. ³ Ahai ʔusan hən nalo mai naFarisi gail lə səhar apəhaʿūt sua lotosəbi len naitian toʿbur kotov nəlahan. Lugol eil len nəhən naluvoh. ⁴ Lukel mai aYesu ke, “Hai ʔusan, alitegai, namtusəbi len naitian toʿbur kotov nəlahan. ⁵ Ale len nalo, aMoses ikel buni hən datbetubun alatpəhaʿūt lotosumʿan alitegai. Be gaiug, gukel nəsa?”* ⁶ (Lokəmaienan hən ləbigol aYesu ʔekəkəs len nasoruan san hən ləbikot həni.) Be aYesu ebətah, iʔetʔet, itos len tan hən nəŋarhuvəlan. ⁷ Lous taltal hən ʔisor var galito, ale eil vi məhat, ike, “Gamit ideh topar saan, tilav nəvat, tuvi a mō.” ⁸ Beti ebətah tətəs, iʔetʔet, tos len tan. ⁹ Nəboŋ lotosəsəlon həni, lotuʔat van, alat lotovi haʿūt loil a mō. Ale aYesu itoh səbən mai alitenan. ¹⁰ Beti aYesu eil vi məhat, eusi ke, “Bareab, galito, lutoh a be? Səkad avan ideh toke gəbipanis a?” ¹¹ Ike, “Naut ido hən galito Nasuʔ.” Ale aYesu ike, “Ginau am nəsake gəbipanis. Givan ale gagai van sagigol nəsaan am.”

AYesu, namial hən navile a pan

¹² AYesu isor mai nəvanuan gail tətəs am, ike, “Ginau novi namial hən navile a pan; avan ideh tohusur ginau, asike, asike iyar len nəmargobut, avil dereh tikad namial hən nəmauran.”* ¹³ Na naFarisi gail lusor tas nasoruan siYesu luke, “Gaiug

* **8:5:** Lev 20.10; Deu 22.22-24 * **8:12:** Isa 49.6; Mat 5.14; Jon 9.5

gukel na-kel-koti-an husur gaiug gabag, be husur gaiug sãboñ ñai gotokele, na-kel-koti-an samñ savi natideh len nakotan, ehum sakitin.” ¹⁴ AYesu isor var galit ke, “Naut kãmas notokel na-kel-koti-an husur ginau gabag, na-kel-koti-an sagw ekitin, husur nolãboi naut notogãm lan mai naut notovi lan gagai. Be gamito, mãtsalãboi naut notogãm lan, mãtsalãboi naut notovi lan. ¹⁵ Mẽtonãnõv husur nalãboian sinãvanuan ñai, ginau nãsanãnõv hãn avan ideh mai nãsa nãvanuan gail lotolãboii. ¹⁶ Nãbenãnõv, na-nãnõv-hãni-an sagw inor, husur savi ginau sãbogw notogole, be nugole mai atenan tosãvat ginau, nonãnõv husur nãsa aTata tokele. ¹⁷ Nalo samito ike, na-kel-koti-an sinãvanuan eru arẽpõtõv, nakotan isabi ke evi kitinan. ¹⁸ Ale ikad eru artokel na-kel-koti-an husur ginau: esua, ginau notokel husur ginau gabag, togon, aTata tosãvat ginau.”

¹⁹ Imaianan lotuãat usi ke, “ATãmañ gai be?” Isor var galit ke, “Husur ke mãtsalãboi ginau, mãtsalãboi aTãmagw. Mãttalãboi ginau, mãttalãboi aTãmagw am.” ²⁰ AYesu ekãmaianan pãpadañ hãn nabokis hãn nãvat nãboñ toñusan len naholãvat todar vis naim siGot. Avan ideh sãtah gati husur namityal san sagãm sal.

AYesu sagãm len navile eg a pan

²¹ Len namityal tile am, aYesu isor mai galito tãtas, ike, “Gagai noriñ gamito, nuvan, ale dereh mãtekãta kitev ginau van, ale mitimat len nãsaan samito. Naut notovi lan, mãtodãdas mãtãbegãm hãni boñ ideh.” ²² Imaianan naJu gail lotoil a ñõ lusor mai galit gabag ke, “Nãboñ ategai toke, ‘Naut

notovi lan, mətodədas mət̃begəm həni boŋ ideh, namilen imabe? Dereh tia gol gai gabag timat a?”²³ Ris aYesu toke, “Gamito, mətovi alat a pan, ginau novi auleməhat. Gamit hən navile eg a pan; ginau savi hən navile eg a pan.”²⁴ Imaienan nuke dereh mitimat len nəsaan samito. Husur asike mət̃bedəlomi ke novi ginau notovi ginau, dereh mitimat len nəsaan samito.”*²⁵ Na lous taltal həni ke, “Be gaiug ase?” Ale aYesu isor var galit ke, “Sum̃an notokele a m̃o tia.”²⁶ Nukad natit isoḅur hən nəḅikele husur gamito, hən nəḅisaḅ səhoti hən mət̃bipanis, be nəboŋ notosor mai alat hən navile a pan, nosəsəloŋ hən atenan tosəvat ginau husur gai ekitin, ale nukel ur nəsa ŋai atenan tokele.”²⁷ Be ləsaləboi sal ke aYesu tosor husur aTəman.²⁸ Na aYesu isor mai galit tətəs am ke, “Nəboŋ mət̃bevus aNatun Nəvanuan vi məhat, dereh mət̃eləboi ke novi ginau notovi ginau. Ale len ginau səḅogw nəsəgol natideh, avil nukel nəsa ŋai aTəmagw toḅusan həni mai ginau.”²⁹ Ale atenan tosəvat ginau itoh mai ginau; sariŋ gaḅulan ginau. Bathut nugol tabtab hən nəsa gai tohəhaḅur həni.”³⁰ Nəboŋ lotosəsəloŋ hən tokəmaienan, nəvanuan isoḅur loriŋ nəlolit lan.

Anatun aAraham gail mai anatun aSetan gail

³¹ Beti aYesu isor mai naJu gail lotoriŋ nəlolit lan ke, “Mət̃bigol husur naḅusanan sagw, mətovi ahai susur sagw kitin,”³² ale dereh mət̃eləboi nakitinan. Ale nakitinan dereh tigol mitikad nəmakuvan,

* **8:24:** Exo 3.14-15, naut aGot tokel ur nahəsən ke, aNovi ginau notovi ginau o aNovi ginau nəḅevi ginau.

asike mətovi slev am.” ³³ Lusor vari ke, “Nam-tovi nəpasusan siApraham, namtsavi slev sivan ideh boŋ ideh. Imabe gotoke, ‘dereh mitikad nəmakuvan, asike mətovi slev am?’ ”* ³⁴ AYesu isor var galit ke, “Kitin, nokitin mai gamit ke, avan ideh togol nəsaan evi slev sisaan. ³⁵ Naslev savi nəbathudud ideh simasta hən naim, naut kəmas totoh mai galito. Avil anatun ulumān amasta evi bathudud sua vi sutuai. ³⁶ Imaienan, aNatun aGot b̄igol asike mət̄bevi slev am, dereh mitikad nəmakuvan tokitin. ³⁷ Noləboii ke mətovi nəpasusan siApraham gail, be mətoum kitev naḡisal hən mət̄bigol nəbimat husur nasoruan sagw sagol natideh len nələmito. ³⁸ Ginau nusor husur natit notoris aTata sagw togol gail. Be gamito mətugol nəsə mət̄tosəsəlōŋ hən atəmamit māu tokele.”

³⁹ Lusor təvah ke, “Atəmanamito aApraham!” AYesu ikel mai galit ke, “Məttavi anatun aApraham gail, məttagol husur nəsə aApraham togole. ⁴⁰ Nukel nakitinan tia notosəsəlōŋ hən aGot tokele, be gagai mətudas ḡisal hən mət̄bigol nəbimat. Apraham sagol natideh tomaienan. ⁴¹ Gamit mətugol natit atəmamito togol gail.”

Beti lusor vari ke, “Namtsavi natətai naḡisal. Namtukad aTəmanamit esua ḡai, aGot.” ⁴² AYesu ikel mai galit ke, “AGot tavi aTəmamito, mət̄taləmas bun ginau husur nogəm təban aGot, nogəm gegai. Savi len ginau ḡai notogəmai, be gai esəvat ginau. ⁴³ Imabe mət̄saləboi səhot nasoran sagw? Husur mət̄saləboi mət̄besəsəlōŋ husur nasoruan sagw. ⁴⁴ Husur mətovi anatun atəmamit tovi

* **8:33:** Mat 3.9; Luk 3.8

təmat. Mətuke mitigol husur nəsa gai toləḡoni. Atenan igolgol nəvanuan lumat len natubatan hən navile a pan van van sal. Gai emətahun nakitinan husur nakitinan eḡuer lan. Nəboḡ tosor libliboḡ evi nasoruan san matmat husur gai evi vanuan nalibliboḡan mai nəkadun nalibliboḡan. ⁴⁵ Imagenan, nəboḡ notokel nakitinan, mətsadəlom nəsa notokele. ⁴⁶ Gamit ta be eləboi ḡikel vəhoti ke notokad nəsaan? Ale nəbikel nakitinan, imabe mətsadəlom nəsa notokele? ⁴⁷ Avan tovi siGot esəsəloḡ səhot nasoruan san. Be gamito, mətsavi siGot. Husur enan mətsasəsəloḡ səhot nasoruan san.”

⁴⁸ NaJu gail lotosəsəloḡ həni lusor vari ke, “Nam-tukel səhot gaiug nəboḡ namttoke gotovi aule-Samaria gotovi ut kəmas! Gaiug gukad natəmat sua!” ⁴⁹ Ris aYesu toke, “Ao, nəsəkad natəmat ideh. Avil noputsan nahəsən aTəmagw, noputsani len nənauan sagw. Be gamito, mətomədas nahəsagw hum notovi ut kəmas. ⁵⁰ Ginau nəsadəḡ nəyalyalan mōs ginau gabag, be ikad atesua toləḡon ke nahəsagw tiyalyal. Gai dereh tepəpəhun navoian dan nəsaan. ⁵¹ Kitin, nokitin mai gamit ke, avan ideh togol husur nəsa notokele, asike imat vi sutuai.”

⁵² Nəboḡ lotosəsəloḡ hən natenan, naJu gail lusor təvah ke, “Gagai namtoləboi buni ke gukad natəmat sua. AApraham imat. Ahai kelkel ur gail tu lumat. Be naut kəmas natenan, gaiug gukele ke, ‘Avan ideh togol husur nəsa notokele, asike esəsəloḡ hən nabus nəmatan vi sutuai.’ ⁵³ Gunau ke gotoyalyal səhor aApraham atəmanamit tomat a? Mai ahai kelkel ur lotomat gail a? Gu-

nau ke gotovi ase?” ⁵⁴ AYesu isor var galit ke, “Nətaputsan nahəsagw gabag, nəyalyalan enan asike tavi natideh. Be atenan toputsan ginau evi aTəmagw, məttosor husuri ke, ‘Atenan evi aGot sinamit bolai.’ ⁵⁵ Avil mətsaləboii, be ginau noləboii. Nətakele ke nəsaləboii, nətavi nəvanuan nalibliboŋan sumān gamito. Wake noləboi gai ale nugol husur nəsa tokele. ⁵⁶ Atəmamit aAraham ehəhaʔur hən ʔəkəta vi mō hən nəboŋ sagw, erisi, ale ikemkem.” ⁵⁷ Beti naJu gail luke, “Nədəm̄ ham̄ səbar 50 sal. Goris mab hən aAraham?” ⁵⁸ AYesu isor var galit ke, “Kitin, nokitin mai gamit ke, a tahw hən aAraham tovisi, novi ginau notovi ginau.”* ⁵⁹ Nəboŋ tokəmaienan, lotətariv vat gail hən ləbetubuni, be aYesu esusuan gai dan galito, evivile dan naut enan todar vis naim siGot.

9

AYesu igol ametʔesw imaur

¹ Nəboŋ aYesu toyar van eris naulumān sua namətan toʔesw nəboŋ lotopasi. ² Ahai susur siYesu lousi ke, “Hai ʔusan, nəsaan sise igol namətan ategai artoʔesw nəboŋ lotopasi? Esil nəsaan setəman mai sinan o esil esan səbōn?”* ³ AYesu isor var galit ke, “Savi sil nəsaan san o setəman mai anan, avil evi metʔesw hən nəvanuan gail ləberis nədaŋan siGot ʔevisi len nəmauran san. ⁴ Nəboŋ tovi nalennəyal sal datimasgol nagolean siGot tosavat ginau. Dereh nalenmariug tegəmai,

* **8:58:** Jon 1.1-3; Exo 3.14 * **9:2:** Exo 20.5

gol ke avan ideh asike eum. ⁵ Nəboŋ nototoh len navile a pan sal, novi namial hən navile a pan.”*

⁶ Beti aYesu eŋulai len tan, igol nətan evi ɓal hən nabusun, ale ikas namətan atenan artobesw hən nəbal enan. ⁷ Ale ikel maii ke, “Gia kəkəs nəhoŋ len nabiltiɓurhuwai lotokisi hən Siloam.” (Nəhes enan namilen “Səvati”). Na aulumān ivan, ekəkəs nəhon, totəlmam, ekəta.

⁸ Alat lototoh pəpadaŋ həni, mai alat lotoris toŋirŋir nəvanuan hən nəvat a mō, luke, “Savi ategaii tobətah, usus nəvat tabtab a?” ⁹ Galevis luke, “Gai bogai.” Galevis am luke, “Ao, be esumān atenan.” Ale aulumān enan ikel ur gai səbən ke, “Ginau ŋa bogai.” ¹⁰ Imaienan lousi ke, “Imabe? Nəsa igol gokəta?” ¹¹ Aulumān isor var galit ke, “Atenan lotokisi hən aYesu igol nəbal, ale ikas namətagw həni. Ikel mai ginou ke, ‘Gevi Siloam, kəkəs nəhoŋ.’ Imaienan, nəboŋ notovan, notokəkasi, nokəta.” ¹² Beti lousi ke, “Atenan be?” Isor var galit ke, “Eniŋan.”

Lous kitev nakətaan simetbesw

¹³⁻¹⁴ Nəboŋ aYesu togol nəbal ale togol aulumān tokəta, nəmariboŋ enan evi nəSappat. Beti nəvanuan gail losəhar aulumān enan, tovi metbesw a mō, van hən naFarisi gail. ¹⁵ Na naFarisi gail am lous tətəs həni, nəsa tovisi həni hən tokəta. Ikel mai galit ke, “Eriŋ nəbal len namətagw ale nokəkəs kuvi, ale nokəta.” ¹⁶ NaFarisi galevis luke, “Ategaii, aYesu, sagəm len aGot husur eum len nəSappat.” Be galevis am luke, “Bəvi nəvanuan

* **9:5:** Jon 8.12

nəsaan, igol namerikel galenan mabe?” Na-sor-balbal-an enan len nətarhət gəlaru, igol galit lukad napəpəhwan. ¹⁷ Imagenan, tətəs am lous aten tovi metbesw a m̄o ke, “Ategaii togol namətañ tokəta, gusor husur mab həni?” Aulumān enan isor var galit ke, “Ahai kelkel ur sua bolai.”

¹⁸ NəbiltiJu gail ləsadəlomi ke tovi metbesw a m̄o, ɲa lokis atəman mai anan gəmai. ¹⁹ Ale lous gəlaru ke, “Ategai evi anatuməru a? Evi metbesw nəboŋ mərtopasi a? Bimaienan, ekəta mabe gagai?” ²⁰ Atəman mai anan arusor var galit ke, “Namroləboi ategai, anatuməmər bogai, ale nəboŋ namrtopasi evi metbesw. ²¹ Namrsaləboi nəsa tovisi həni tokəta gagai, namrsaləboi ase tosəɲav hən namətan. Be etibau tia, savi tətai am, eləboi b̄isor husur gai gabag, məteusi həni bai.” ²² Arokəmaienan husur aromətahw len nəbiltiJu gail husur galit ludam̄ mai galit gabag ke, avan ideh tokel uri ke aYesu tovi aKristo, aGot totabtabuh lan, dereh lehut avan enan dan naim nəbənbonan salito. ²³ Husur enan aruke, “Etibau tia, məteus gai.”

²⁴ Imaienan, lokis vəha-ru hən atenan tovi metbesw a m̄o. Ale lukel maii ke, “Len nahəsən aGot, namtukele hən gaiug, gikel nakitinan! Husur namtoləboii ke aYesu evi nəvanuan nəsaan.” ²⁵ Isor var galit ke, “Bevi nəvanuan nəsaan, ginau nəsaləboii. Noləboi natesua ɲai. A m̄o namətagw ibesw, be gagai nokəta.” ²⁶ ɲa lousi ke, “Igol nəsa hən gaiug? Igol namətañ arosəɲav mabe?” ²⁷ Isor var galit ke, “Nukel mai gamit tia be mətsəsəsəlōŋ. Mətuke nikel tətəs hən mab həni am? Gamit am mətoləŋon ke mətevi ahai susur san gail m̄au a?”

28 Beti losəvar buni ale luke, “Evi gaiug gotovi ahai susur sitenan, be ginamito, namtovi ahai susur siMoses gail. 29 Namtoləboii ke aGot isor mai aMoses, be atenan, aYesu, namtsaləboi naut togəm lan.” 30 Ris aulumān enan tosor var galito, ike “Mətsaləboi naut togəm lan, be esəjav hən namətagw. Mətumabe? Nosəhoʋut len gamito! 31 Datoləboii ke aGot sasəsəloŋ hən nəvanuan nəsaan gail, be esəsəloŋ hən alat lotolotu van həni, alat lotogol nəsa toləŋoni. 32 Sutuai tia van vəbar daməŋai, avan ideh sasəjav hən namətan nəvanuan ideh tovi metbesw len nəpasian san. 33 Atenan asike bəgəm len aGot, mətunau ke eləboi biŋgol natideh a? Ao, edədasi.” 34 Lusor vari, luke, “Nəboŋ lotopas gaiug, gopul hən nəsaan tia, gaiug ase hən gəbēʋusan ginamito?” Ale lubar həni dan naim nəbənənan, lukai həni.

Namətan nəlon ibesw

35 Nəboŋ aYesu tosəsəloŋ hən lotobar həni vivile, isaḅ aulumān enan, ale eusi ke, “Goriŋ nəloḿ len aNatun Nəvanuan māu a?” 36 Aulumān isor vari, ike, “Nasuḅ, ase ganan hən nəberin nəlogw lan?” 37 AYesu ikel maii ke, “Gorisi tia. Atenan bogai tosor mai gaiug gagai, ganan.” 38 Na ike, “Norin nəlogw len gaiug, Nasuḅ,” ale ilotu həni. 39 Beti aYesu ike, “Nogəm len navile a pan mōs napəpəhwan hən navoian dan nəsaan, hən ametbesw gail ləbikad nakətaan, ale hən alat lotokəta, ləbēgəm vi metbesw len nəlolito.”

40 NaFarisi galevis lototah maii losəsəloŋ hən tokəmaianan, ale lousi ke, “Gokəmabe? Guke ginamit am namtovi metbesw a?” 41 AYesu ikel mai

galit ke, “Məttavi metbesw gail, asike məttanor hən nəpanismen sil nəsaan samito, be husur mətukele ke mətokəta, mətunor hən nəpanismen sil nəsaan samit sal.”

10

AYesu evi nəvanuan tovoi tokətkəta təban nasipsip

¹ AYesu isor am, ike, “Kitin, nokitin mai gamit ke, avan ideh sabis len nabopita, be topəlau səhor nəhol nasipsip, evi nəvanuan vənvenah, evi nəvanuan toparparu vanuan mōs navənohian! ²⁻³ Be nəvanuan tokətkəta kəkol hən nabopita, esəjav hən nabopita mōs nəvanuan tokətkəta təban nasipsip hən bəbis lan. Nasipsip gail losəsəlon ləboi nadolon atenan tokətkəta təban galito. Ale ekis nasipsip san səbon, ekis nahəsəlit vīsusua ale esəhar galit vivile. ⁴ Nəboŋ tosəhar galit pisi vivile tonon, iyar a mō ale nasipsip gail lohusuri bathut losəsəlon ləboi nadolon. ⁵ Asike lohusur avan ideh tile, be dereh ligam dani, husur ləsəsəlon ləboi nadolon atenan.” ⁶ AYesu ikel nasoruan kəta enan be nəvanuan gail ləsaləboi nəsa tokel mai galito.

⁷ Imaienan aYesu ikel tətəs həni mai galit ke, “Kitin nokitin mai gamit ke, ginau novi bopita, hən nasipsip ləbiyar tur lan. ⁸ Alat lotogəm a mō len ginau lovi vanuan vənvenah, lovi vanuan lotoparparu vanuan mōs navənohian; be nasipsip ləsəsəlon hən galito. ⁹ Ginau novi bopita. Avan ideh bəbis tur len ginau, dereh tikad nə-lav-kuvi-an dan nəsaan san. Len ginau dereh tegəmai, tivan, ti-səb nəhanian tovoi marireu. ¹⁰ Nəvanuan vənvenah egəm ŋai hən bəvenah, bigol nasipsip ləbimat, sah

pəpas gail. Ginau nogəm hən nasipsip sagw ləbikad nəmauran vi sutuai, nogəm hən ləbepul səsəhov həni.

¹¹ “Ginau səbōgw novi nəvanuan nasipsip tovoi. Nəvanuan nasipsip tovoi eutaut hən bimat mōs nasipsip gail. ¹² Nəvanuan nauman tokətkəta təban nasipsip mōs nəpurpūran, savi nəvanuan nasipsip tovi amahean nasipsip gail. Imaienan, nəboŋ toris nalipah katkat togəmai, eriŋ nasipsip, igam dan galito.* Beti nalipah katkat ikat gat nasipsip sua, ale navəshəsipip lugam pəpehw. ¹³ Nəvanuan nauman igam dan nasipsip gail husur eum mōs nəpurpūran ŋai, savəhvəh nasipsip, len gai ləsavi natideh.

¹⁴⁻¹⁵ “Ginau səbōgw novi vanuan nasipsip tovoi. Sunan notoləboi aTəmagw mai aTata toləboi ginau, noləboi nasipsip sagw gail, ale galito loləboi ginau.* Ale noutaut hən nəbimat mōs galito. ¹⁶ Ginau nukad nasipsip galevis tile ləsavi len navəshəsipip egai. Nimassəhar galito hən ləbēvi lan navəshəsipip sagw. Ale galit am dereh lesəsəloŋ səhot nadologw, ale libon hən ləbēgəm vi vəshəsipip bəsua ŋai tokad nəvanuan nasipsip tosua.

¹⁷ “ATata eləmas bun ginau husur notoutaat hən nəbimat, hən nəbikad təlmam hən nəmauran sagw. ¹⁸ Səkad avan ideh toləboi bīlav kuv nəmauran sagw dan ginau, be ginau səbōgw noviol həni husur naləŋonian sagw ŋai. Ginau nukad nədaŋan hən

* **10:12:** Len nasoruan ta Kris ike wolf. Nawolf ehum nabiltipah katkat towael. * **10:14-15:** Mat 11.27; Luk 10.22

na-il-a-m̃o-an. Ipat len navəlagw hən nəb̃eviol hən nəmauran sagw, ipat len navəlagw hən nəb̃ilav təlmam həni. Natenan evi nəsə aTəmagw tokel buni hən nəb̃igole.”

¹⁹ Nəboŋ tokəmaienan tonon, ikad napəpehwan tətəs am len naJu gail husur nasoruan san. ²⁰ Isobur len galito luke, “Gai ikad natəmat sua, evinvinu, imab mətosəsəlon həni?” ²¹ Galevis am luke, “Avan ideh tokad natəmat saləboi b̃isor maienan. Natəmat saləboi b̃esəŋav hən namətan ametb̃esw. Edədasi!”

AYesu len Nəhanan hən Na-səŋav-həni-an

²² Len nab̃iltivile Jerusalem, lukad Nəhanan hən Na-səŋav-həni-an len nahəbati naut susus.† ²³ Ale aYesu itoh len naholəvat todar vis naim siGot, iyar husur navərada siSolomon ei. ²⁴ Nab̃iltiJu gail ludar visi, lousi ke, “Gugol namtodədarŋabu maiegai vir ŋais? Gəb̃evi aKristo, aGot totabtabuh lan, gikel koti mai ginamito.” ²⁵ AYesu isor var galit ke, “Nukel mai gamito tia wake mətsadəlom ginau. Nəsə notogole len nahəsən aTəmagw, natgalenan lukel kot ginau. ²⁶ Be mətsadəlom gail am, husur mətsavi ideh len nasipsip sagw. ²⁷ Nasipsip sagw gail losəsəlon səhot nadologw, ginau noləboi galito ale lohusur ginau. ²⁸ Noviol hən nəmauran vi sutuai mai galito ale asike lumasig boŋ ideh. Avan ideh asike eliv kuv galit dan navəlagw. ²⁹ ATəmagw

† **10:22:** Nəhanan hən Na-səŋav-həni-an evi nəhanan seJu gail hən na-səŋav-həni-an hən naim siGot ta sutuai len nasihau 164 B.C. Lunau təlmam hən nəboŋ naJu gail lotokad tətəs hən naim siGot dan navəlan alat ləsavi Ju. Len nəboŋ enan len natutumavan gail lugol naim siGot iveveu tətəs am.

toviol hən alaten mai ginau, aTəmagw egaii iyalyal səhor natit p̄isi, ale avan ideh asike eliv kuv galito dan navəlan. ³⁰ Ale ginau mai aTata namrosua ŋai.”

³¹ NabiltiJu gail lotətariv vat tətəs hən ləbetubuni.

³² AYesu ikel mai galit ke, “Len nəhomito nugol natit isobur tovoi lotogəm len aTata. Len natgalen notogole, mətuke mətetuṽ ginau sil ta be?”

³³ NaJu gail lusor vari ke, “Asike namtotuṽ gaiug sil natideh tovoi gotogole, be sil gotosor mədas nahəsən aGot. Husur gaiug gotovi vanuan ŋai, gugolgol gaiug ke gotovi Got.”*

³⁴ AYesu isor var galit ke, “Len natosian hən nalo samito, aGot isor. Ike, ‘Nukele ke mətovi “got” gail.’† ³⁵ Gamit mətoləboii ke natosian siGot edədas həbuer boŋ ideh. Mətoləboii ke aGot tokis nəvanuan galenan, napisulan san togəm hən galito, ‘got gail.’ ³⁶ Ginau, aTata itabtabuh len ginau ale esəvat ginau vi lan navile a pan. Imaienan, nəboŋ notoke, ‘Novi aNatun aGot,’ imabe məttoke notosor mədas nahəsən aGot? ³⁷ Asike nəb̄igol nəsa aTata togole, samtedəlom nəsa notokele. ³⁸ Wake nəb̄igol nəsa togole, naut kəmas mətsadəlom nəsa notokele, mitikad nadəlomian len nəsa notogole hən mətb̄eləboi səhoti, hən mətb̄eləboi tabtab həni ke, aTata itoh tin len ginau ale ginau nutoh tin len aTata.”

* **10:33:** Lev 24.16 † **10:34:** Len Psa 82.6, aGot ekis alat lotoil a mo hən nəvanuan san gail hən got gail. Ekəmaienan husur ilekis hən galito hən ləbeil gel gai len nəhon nəvanuan gail, ale hən ləbənənoṽ hən nəvanuan san gail mai nalo san.

³⁹ Husur tokəmaienan, alat lotosəsəlon həni ludas p̄isal hən ləb̄itah gati, be ivan dan galito.

⁴⁰ Nəboŋ tovan, ilon tukot len Nawisel Jortan van hən naut aJon tobəpbaptais lan a m̄o tia, ale itoh ei.* ⁴¹ Beti nəvanuan isoḅur logəm həni, luke, “AJon sagol namerikel ideh, be nəboŋ tosor husur ategai, natit p̄isi tokele ekitin.” ⁴² Ale tarhəwisel Jortan ei, isoḅur lorin nəlolit len aYesu.

11

Nəmatan siLasarus

¹ Ikad atesua toməsah, nahəsan a Lasarus. Itoh a Petani mai aṽavinen gəlaru, aMeri mai aMarta.*

² (Evi aMeri enan boh toḅir naoil pəhas len Nasuḅ, len narien gəlaru, ale togargari hən navurun.)* Aṁinen aMeri, aLasarus, eməsah. ³ Nə napəhaṽut eru enan aropisul van hən aYesu ke, “Nasuḅ, ategai gotoləmas buni, eməsah.”

⁴ Nəboŋ aYesu tosəsəlon hən napisulan enan ike, “Naməsahan enan savi hən nəmatan, ao evi m̄os nəvanuan gail ləb̄isal suh nəyalyalan siGot, hən ke aNatun aGot ḅikad nə-sal-suhi-an lan.”

⁵ Naut kəmas aYesu toləmas bun aMarta, aMeri mai aLasarus, ⁶ nəboŋ tosəsəlon hən na-kel-uri-an enan, itoh len naut totohtoh lan hən nəmariboŋ eru am. ⁷ Beti husur nəboŋ toru enan, ikel mai ahai susur san gail ke, “Datevi Jutea tətəs.” ⁸ Ahai susur gail lusor vari ke, “Hai p̄usan, naJu gail lumadhadas p̄isal hən ləḅetubun gaiug, be goləŋon gəḅetəlmam tətəs am a?”

* **10:40:** Jon 1.28 * **11:1:** Luk 10.38-39 * **11:2:** Jon 12.3

⁹AYesu isor var galit ke, “Akis ikad nəhaua tovi 12 len nalennəyal. Avan ideh toyaryar len nalennəyal sapes həbetw, husur ekəta len namial hən navile eg a pan. ¹⁰Avan ideh biyaryar len mariug, dereh tipes həbetw husur səkad namial lan.”

¹¹Beti ikel mai galit ke, “Abubur sidato, aLasarus, ipatmari; be nia vəḡoni.” ¹²Imaienan, ahai susur gail lukel mai ke, “Nasuḡ, gai biipatmari len naməsahan, dereh timaur dani.” ¹³Lunau ke aYesu tosor ḡai husur nəpatmarijan, ris aYesu tosor husur nəmatan siLasarus. ¹⁴Imaienan beti, aYesu ikel p̄arḡar həni mai galit ke, “ALasarus imat tia! ¹⁵ḡa nunau gamito, ale nukemkem ke nəsatoh ei, husur len natenan dereh mitikad nadəlomian am len ginau. Ale datia ris aten beti.”

¹⁶Imagenan, aTomas, namilen ke aMəlav, ikel mai ahai susur galenan ke, “Gidato datitah mai aYesu, ləbetubuni, letubun gidat maii.”

AYesu isor v̄əhv̄əh aMarta mai aMeri

¹⁷Nəboḡ aYesu togəm pəpadaḡ hən naut a Petani, lukel maii ke aLasarus topat ei len nəburhes hən nəmariboḡ tovat tia. ¹⁸(Ale navile a Petani ipat dan naut a Jerusalem len nakilomita totor ḡai,* ¹⁹ḡa naḡu tosoḡur logəm hən aMarta mai aMeri hən ləḡigol nəlolar ḡeləḡon biivoi am husur nəmatan seminelaru.)

²⁰Beti nəboḡ aMarta tosəsəloḡ həni ke aYesu togəm pəpadaḡ, evivile hən ḡerisi, be aMeri saləboii, ebətah lohoim. ²¹ḡa aMarta ikel mai aYesu ke, “Nasuḡ, gətatoh geg tia, aminegw

* **11:18:** Len nasoruan ta Kris sakel nakilomita totor, be ike nəstatia tovi 15.

asike tēmat. ²² Be naut kēmas, noləboii ke aGot dereh teviol hən natideh gēbeusi hēni mai gaiug.”
²³ AYesu ikel maii ke, “Añinemñ dereh tile məhat tētas.” ²⁴ AMarta isor vari ke, “Noləboii ke dereh tile məhat len na-le-məhat-an len Nəboŋ Naməkot hən navile a pan.” ²⁵ AYesu ikel maii ke, “Ginau novi na-le-məhat-an dan nəmatan mai novi nəmauran. Ginau nugol nəvanuan lule məhat dan nəmatan, ginau noviol hən nəmauran mai galito. Avan ideh toriŋ nəlon len ginau, dereh timaur, naut kēmas bimat. ²⁶ Ale avan ideh totoh tin len ginau, toriŋ nəlon len ginau, asike, asike imat vi sutuai. Godəlomi a?” ²⁷ Isor vari ke, “Evoi Nasuḅ, nodəlomi ke gotovi aKristo, aNatun aGot, gai tokel gati ke tegəm vi lan navile a pan.”

²⁸ Nəboŋ tokəmaienan tonon aMarta eriŋi, etəlmam vahim. Ekis kuv aMeri, aʋan, isor səbon maii ike, “AHai pusan egəmai, eus gaiug.”
²⁹ Nəboŋ aMeri tosəsəlon hən natenan, vəha-sua ŋai ivan hēni. ³⁰ AYesu səbar navile a Petani sal, be itoh len naut tobubur mai aMarta lan. ³¹ Alat a Jerusalem lototoh mai aMeri lohoim hən ləbigol nəlon bələŋon bivoi am, loris tole məhat, tovan tutut. Lunau ke tovi lan naburhes siLasarus hən bitaŋ ei, ale lohusuri.

³² Nəboŋ aMeri togəm ris aYesu, iteh bathurien, ikel maii ke, “Nasuḅ, gətatoh gegai, añinegw asike tēmat.”

³³ Nəboŋ aYesu toris aMeri totaŋ, eris naJu gail lototaŋ maii, ale nəlon ipaŋpaŋ, nəlon isa habat.
³⁴ Eus galit ke, “Mətoriŋi a be?” Lusor vari ke, “Nasuḅ, gəm risi.” ³⁵ Namətarur siYesu isel. ³⁶ Beti naJu lotoil pəpadaŋ luke, “Məteris! Gai eləmas bun

aLasarus vësa.” ³⁷ Be galit galevis luke, “Ategai igol ametbesw tomaur. Imab satëgau gat aLasarus dan nëmatan?”

AYesu igol aLasarus ile mëhat dan nëmatan

³⁸ Nëboŋ aYesu tobar năburhes, nălon isa habat tătas am. Năburhes enan evi năburhuvat sua tokad năbiltivat lotokəkol gole hăni. ³⁹ AYesu ikel mai galit ke, “Rusan năvat vi tarhăte.” AMarta, aŋavinen aten tomat, ikel maii ke, “Nasub, gai iĭbo tia. Daməŋai, nămariboŋ han ivat.” ⁴⁰ AYesu isor vari ke, “Nukel mai gaiug tia ke, găberin năloŋ len ginau, dereh geris năyalyalan siGot.”

⁴¹ Imaienan lorusan năvat vi tarhăte. Beti aYesu ekəta vi mëhat, ike, “Tata, sipa hən gotosəsəloŋ hən ginau. ⁴² Noləboii ke gotosəsəloŋ hən ginau akis, be nokəmaienan mōs alategai lotoil pəpadaŋ, hən lăbedəlomi ke gotosəvat ginau.”

⁴³ Beti aYesu ikai habat ke, “Lasarus, gevivile!” ⁴⁴ Ale gai tomat evivile. Nəkaliko ibanġis narien mai navəlan sal, nəkaliko tile ibanġis nəhon. AYesu ikel mai galit ke, “Sah ruġati hən ħivan!”

*Năju gail lusor utaut hən lăġigol aYesu ħimat
(Mat 26.1-5; Mak 14.1-2; Luk 22.1-2)*

⁴⁵ Len alat lototah mai aMeri, isobur loriŋ nălolit len aYesu husur loris nəsa togole. ⁴⁶ Be galevis luvan hən naFarisi gail, lukel ur nəsa aYesu togole. ⁴⁷ Beti aġiltihai tutumav gail mai naFarisi gail lokis năġonġonan hən năSanhitrin.† Lousus galit gabag ke, “Datigol nəsa? Ategai boh igol namerikel tosobur. ⁴⁸ Datġidamġ hən ħigol tomagenan van,

† **11:47:** NăSanhitrin evi nəkaunsel seju gail lotobətah hən nakotan.

nəvanuan p̄isi dereh lerin̄ nəlolit lan, lehusuri hum akiñ. Beti nasoltia ta Rom dereh legəm mēdas naut sidato mai lav nəvanuan gail dan gidato.”†

49 Beti galit sua, aKaiafas, tovi b̄iltihai tutumav len nasihau enan, ike, “Gamit m̄ətsaləboi natideh!
 50 M̄ətsənaui səhoti ke, ivoi am hən gidat p̄isi ke, naulum̄an sua b̄imat m̄os nəvanuan gail, səhor alat a Rom ləb̄emēdas gidat p̄isi dattovi Ju hən datb̄imasig.” 51 (Nəboñ aKaiafas tokəmaiean, sakel səb̄on h̄əni, be aGot erin̄ nənauan sua len nənauan siKaiafas. Ale len namilen hum ab̄iltihai tutumav, ep̄əhav utaut h̄əni ke, aYesu dereh timat m̄os alat lotovi Ju. 52 Be savi m̄os naJu gail ŋai, timat m̄os aGot b̄episan b̄onb̄on hən anatun gail p̄isi lotogam p̄əpəhw, siriv len naut gail len navile a pan.)
 53 Imagenan, len nəboñ enan van, lusor utaut hən ləb̄igol aYesu b̄imat. 54 Husur enan, aYesu səyaryar am len nəhon alat a Jerusalem, be erin̄ naut enan, evi lan navile a Efraim topat p̄əpadañ hən naut masmas tob̄əbesw, beti itoh ei mai ahai susur san gail.

55 Nəboñ nəPasova seJu gail togəm p̄əpadañ, nəvanuan isoḅur len naut p̄isi lotosuh dar vis naut a Jerusalem, lovi məhat vi Jerusalem vagol səb̄olit hən galito liveveu hum nalo tokele, utaut vir nəhanan enan. 56 Lokətkəta doñ aYesu. Ale nəboñ lotoil len naut todar vis naim siGot lousus galit

† **11:48:** Len naut egai, nəvanuan namitisau lunau namilen ke, alat a Rom dereh ligol naim siGot timasirsir mai lemēdas naJu gail p̄isi. Ale dereh lilav kuv nədañan hən na-il-a-mo-an dan ab̄iltihai tutumav gail mai nəSanhitrin.

gabag ke, “Gunau ke nēsa? Tegēm hən nēPasova o teḅuer?”

⁵⁷ Len nēboŋ enan, aḅiltihai tutumav gail mai naFarisi gail lukele hēni ke avan ideh ḅeləboi naut aYesu totoh lan, timaskel vəhoti hən ləḅitah gati.

12

AMeri evəhas aYesu (Mat 26.6-13; Mak 14.3-9)

¹ Len nəmariboŋ toməlevtes səbar nēPasova sal, aYesu ibar naut a Petani. Evi naut siLasarus, aten aYesu togol tole məhat dan nəmatan. ² Loutaut hən nabiltihanian mōsi. ALasarus mai galevis am lutah maii len natev, ale aMarta ipat nəhanian mai galito. ³ Beti aMeri ilav nahudhulita hən nəhai pəhas naoil, nəvat han totibau.* Evəhas narien aYesu hēni ale igar kuvi dan narien gəlaru hən navurun. Ale naim epul hən nēbon naoil enan tosusau. ⁴ Ikad ahai susur san sua, nahəsan aJutas Iskariot, ḅeriŋ aYesu len navəlan aenemi san gail. AJutas ike, ⁵ “Nəvat hən nəhai pəhas egai etibau hun naḅurḅuran hən nasihau tosua! Imabe datsaḅur hēni, lav nəvat han mai naməsal gail?” ⁶ Ekəmaienan, be sənau naməsal gail, husur evi vanuan vənvnənah. Gai ekətkəta təban nabokis nəvat salito, be ilavlav kuvi mōs gai gabag. ⁷ AYesu isor vari ke, “Sagemədasi! Alitegai etəgau gat nəhai pəhas egai vir nēboŋ ləḅitavun ginau. ⁸ Akis naməsal gail lutohtoh mai gamito, be ginau, asike nutoh mai gamit ebəlav.”*

* **12:3:** Luk 7.37-38. Nasoruan ta Kris ike naməlasan han ibar 325 gram. * **12:8:** Deu 15.11

⁹ Nəboŋ naJu gail lotosəsəloŋ həni ke aYesu totoh a Petani, nəbilitluṽoh logəm hən ləḃerisi, be savi aYesu ŋai, luke leris aLasarus am, atenan aYesu togol tole məhat dan nəmatan. ¹⁰ Imaienan, əbilitihai tutumav gail lusor utaut hən ləḃigol aLasarus am ḃimat, ¹¹ husur nəvanuan isoḃur lugam dan əbilitihai tutumav gail hən ləḃeriŋ nəlolit len aYesu sil nəsa tovisi hən aLasarus.

*AYesu evi lan naut a Jerusalem hum nakin
(Mat 21.1-11; Mak 11.1-11; Luk 19.28-40)*

¹² Pelan han na-kel-uri-an ibar naut a Jerusalem ke aYesu satogəmgəmai. Nəboŋ nəbilitluṽoh lotogəm hən Nəhanan nəPasova lotosəsəloŋ hən na-kel-uri-an enan, ¹³ lutariv nəpashət nadet,† luvan hən ləḃebubur maii. Lukai habat ke, “Hosanna! Datisal suh aGot!

Got tigol na-voi-buni-an van hən gai togəm len nahəsən Nasuḃ aGot.

Got tigol na-voi-buni-an van hən nakin naut a Israel.”*

¹⁴ Nəboŋ aYesu tosaḃ natuhtonki, ebətah lan hum natosian siGot tokele ke,

¹⁵ “Nəvanuan naut a Israel gail, samtemətahw!

Məteris! Nakin samit satogəmai!

Ebətah len natuhtonki!”‡

† **12:13:** Nadet ehum namətu, ebəlav, ikad nəpashəte mai ikad nəvite lotohanhani. Len naut a Israel ləḃilḃil həni hən ləḃəṽusani ke lotoḃal səhor aenemi salit gail len nəḃalan. Len naut egai hum ma lotoḃilḃil həni husur lunau ke aYesu togəm hum nakin hən ḃegəgel hən alat a Rom lotoil a mō len naut a Jutea. * **12:13:** Psa

118.25-26 ‡ **12:15:** Zec 9.9. Nəboŋ toke natuhtonki namilen ke anatan natonki totibau be avan ideh səsah lan sal.

16 (Len nəboŋ enan ahai susur san gail ləsələboi natgalen len natosian siGot. Be nəboŋ aYesu tovi məhat vi lan namənas san, lunau təlmam hən nəsa tovisi, ale lunau səhoti ke tovi nəsarpoŋan hən nəsa ahai kelkel ur sua totos gati.)

17-18 Nəvanuan galenan loluŋluŋoh husur galit galevis lutoh mai aYesu nəboŋ tokis aLasarus dan nəburhes hən bimaŋur dan nəmatan. Ale galito, lukel ur nəsa lotorisi mai alat ləsarisi. Imaienan, isoŋur lovivile hən ləbėbubur mai aYesu, bathut losəsələŋ husur namerikel enan todaŋ gai togole. 19 Imagenan, naFarisi gail lusor təvah mai galit gabag ke, “Datsəkad naŋisal ideh am. Məteris atenan, gai esəhor gidat tia, navile a pan ŋisi lohusuri.”

AuleKris galevis ludon aYesu

20 Len alat lotovi Jerusalem hən ləbilotu len Nəhanan nəPasova, ikad auleKris galevis lotogəmai. 21 Luvan hən aFilip ta Petsaita a Kalili, lousi ke, “Nasub, namtuke namteris aYesu bai.” 22 AFilip ikel mai aAdru, ale aruvan vakel mai aYesu. 23 Beti aYesu isor var gəlaru, ike, “Namityal hən aGot bėvəhot nəyalyalan siNatun Nəvanuan egəm tia. 24 Kitin, nokitin mai gamit ke, asike namisurhuwit bithə hən bimat len tan, ipat səboŋ maien ŋai. Wake bithə hən bimat len tan m̄au, dereh titov vi məhat, tiŋan masuŋ.Š 25 Alat lotoləmas bun

Š 12:24: Len naut egai aYesu ike saləboi bėvi tarhət silat a Kris van vəbar tomat hum namisurhuwit. Be a tahw len nəmatan san dereh tile məhat hum nawit totov vi məhat. Nəboŋ tole məhat eləboi bėvi tarhət sinəvanuan ŋisi len navile a pan, ale hum nawit dereh tikad navit tisoŋur.

nəmauran salito len navile eg a pan, dereh limasig vi sutuai. Avil alat lotoləmas bun ginau səhor habat hən nəmauran salito len navile eg a pan, dereh likad nəmauran vi sutuai.* ²⁶ Avān ideh bīke bēvi tarhət sagw hum nəvanuan na-vi-tarhəte-an, timashusur ginau, husur nəvanuan na-vi-tarhəte-an sagw timastoh mai ginau. Ale avān ideh bēvi tarhət sagw, aTata dereh teputsani, tisal suhi.

AYesu isor husur nəmatan san

²⁷ “Gagai nəlogw etuhatuh masuŵ. Nekəməbe beti? Dereh nīke, “Tata gilav kuv ginau dan namityal egai, saneləŋon tisa vəsa”? Ao asike nokəmaienan husur nogəm mōsi. Nogəmai hən nəbələŋon bīsa vəsa! ²⁸ Tata gīgol nahəsāñ tiyalyal!”

Beti nadoldol egəm len nəmav, ike, “Nugol iyalyal tia, ale dereh nigol tiyalyal tətās am.”

²⁹ Nəboŋ naluŵoh lotosəsəloŋ həni, galevis luke nabiliurur tokurut, galevis am luke aŋel tosor maii.

³⁰ Beti aYesu ike, “Nadoldol enan isor mōs gamito, sasor mōs ginau. ³¹ Gagai evi namityal hən aGot bēpəpəhun navoian dan nəsaan len navile a pan. Gagai evi namityal hən aGot bēhut atenan toil a mō len navile eg a pan, tovi təmat. ³² Ale ginau, nəboŋ mətbīpat ginau vi məhat dan nətan, dereh neliv nəvanuan pīsi gəm hən ginau.”*

³³ (Ekəmaienan hən bīgol naŵide hən nəmatan san bīmasil ke dereh timat len nəhai balbal.)

³⁴ Naluŵoh lous aYesu ke, “Imabe gotoke aNatun

* **12:25:** Mat 10.39, 16.25; Mak 8.35; Luk 9.24, 17.33 * **12:32:** Jon 3.14, 6.44, 8.28

Nəvanuan dereh timat magenan? Namtunau ke natosian siGot toke aKristo, aGot totabtabuh lan dereh titoh vi sutuai. Imagenan, aNatun Nəvanuan egai gotosor husuri, ase ganan?”*

³⁵ AYesu isor var galit ke, “Namñial dereh temñial len gamito tebəlav kəkereh am. Nəboŋ namñial bəmñial sal, mitiyar lan hən asike nəmargobut bıkabut gol gamito. Mətbiyar len nəmargobut, asike mətöləboi naut mətbevi lan. ³⁶ Nəboŋ məttohad namñial sal, mətəriŋ nəlomit lan, hən mətbeğəm vi anatun namñial.”

Nadəlomian ebuer len nəvanuan gail

Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonon, evi tut, esusuan gai dan galito. ³⁷ Naut kəmas togol namerikel tosobur len nəhon nəvanuan gail, ləsariŋ nəlolit lan. ³⁸ Imaienan, nasoruan sihai kelkel ur aIsaiah isarpoh toke,

“Nasuḅ aGot, ase edəlom na-kel-uri-an sinamito? Nədaŋan samñ, gaiug goŋusani van hən ase hən bəris ləboii?”*

³⁹ Husur natenan ləsələboi ləbikad nadəlomian sunian nəsa aGot tokele len nabuŋon aIsaiah totos tətəs həni ke,

⁴⁰ “Nugol namətalit iḅesw
nugol nəkadulit iŋonŋon,

imagenan, namətalit lodədas ləbekəta ləboi nəsa
notogole

nəlolit lodədas ləbeləboi səhot nəsa notokele
ale lodədas ləbipair van hən ginau

* **12:34:** Psa 110.4; Isa 9.7; Dan 7.14 * **12:38:** Isa 53.1

hən nēbīgol lēbīmaur.”**

41 Isaiah ekəmaienan husur toris nēyalyalan seKристо a mō tia, ale isor husuri.

42-43 Avil len alat lotoil a mō, isoḅur lorin nəlolit len aYesu. Be husur lotoləmas nē-sal-suhi-an sinəvanuan gail səhor nē-sal-suhi-an siGot, ləsakel uri ke lotokad nādələmian lan bathut lomətahw ke naFarisi gail lēbīkai tas galito hən asike lēbīlotu len naim nabonḅonan salito.

Nasoran məkot siYesu len nəhon naluḅoh

44 Beti aYesu ikai habat van hən naluḅoh ke, “Avan ideh ḅerinj nələn len ginau, gai erinj nələn kitin len aGot tosəvat ginau gəmai. 45 Ale avan ideh tokəta ris ginau, ekəta ris atenan tosəvat ginau.

46 Nogəm len navile a pan surman nanial hən ke avan ideh ḅerinj nələn len ginau asike itoh len nəmarginobut am. 47 Avan ideh ḅesəsələn hən nasoruan sagw be sagol husuri, ginau nəsəsāḅ səhoti ke timaspanis, husur nəsagəm hən nēḅisāḅ səhoti ke navile a pan timaspanis, ao, nogəm hən nēḅilav kuv navile a pan dan nəpanismen sil nəsaaan salito. 48 Avan ideh topair dan ginau mai nasoruan sagw, len Nəḅonj Naməkot hən navile a pan, len nəhon aGot nasoruan sagw dereh tisāḅ səhoti ke avan enan timaspanis. 49 Bathut ginau nəsasor len nədaḅan hən na-il-a-mō-an sagw. Avil nusor sitenan tosəvat ginau, aTata. Gai ikele hən ginau

** 12:40: Isa 6.9-10. AGot eləḅon ke nəvanuan gail pisi lerinj nəlolit len aYesu, ipat len galit hən lēḅilekis hən napisal enan. Be asike lēḅilekis həni, aGot igol nəlolit sasəḅav, lodədəs lēḅeləḅoi səhot natideh togole o tokele. Evi nəpanismen aGot torinj len galito husur lomətahun lēḅerinj nəlolit len aYesu.

hən nəsa nəb̃imaskele nəboŋ nəb̃isor. ⁵⁰ Ale noləboii ke nəsa aTata tokel buni, evi nəkadun nəmauran vi sutuai; imaienan, nukel nəsa aTata tokel mai ginau hən nəb̃ikele.”

13

Ahai susur gail, aYesu ekəkas narielito

¹ NəPasova tipat pelan, ale aYesu eləboii ke namityal togəm hən b̃eriŋ navile a pan, hən b̃ivan hən aTata. Eləmas bun alat lotohusuri len navile a pan, ale gagai evusan p̃arp̃ar hən na-ləmas-buni-an san kavkav təban galito.

² Nəboŋ lotohanhan ut mədau, natəmat esəhar aJutas anatun aSimon Iskariot tia, hən aJutas b̃eriŋ aYesu len navəlan aenemi san gail. ³ AYesu eləboii ke aTata toriŋ natit p̃isi len navəlan, ale eləboii am ke togəm len aGot, mai dereh tetəlmam van həni. ⁴ N̄a ile məhat dan nəhanan, ikol nahurabat san dani, ale ilav nətaol, epitavisi. ⁵ Beti eβir nəwai len nabesin, etuβat kəkak narien ahai susur gail, ale igar gail hən nətaol topitavisi. ⁶ Nəboŋ tobar aSimon Pita, aPita ike, “Nasuβ, gekəkak nariəgw a? Imabe?” ⁷ AYesu isor vari ke, “Gagai gəsələboi səhot nəsa notogole, be boŋ ideh dereh geləboii.” ⁸ APita ikel maii ke, “Asike gokəkak nariəgw boŋ ideh.” AYesu isor vari ke, “Asike nəbəkəkak nariem̄, darepəpəhw. Gəsavi ahai susur sagw am.” ⁹ ASimon Pita isor təvah ke, “Bimaienan, Nasuβ, sagekəkak nariəgw ηai be gekəkak navəlagw mai nəkadugw am.” ¹⁰ AYesu ikel maii ke, “Avan tolilos tia iveveu, inor hən b̃ekəkak narien ηai hən b̃iveveu kavkav. Gamit mətūveveu,

avil savi gamit þisi.” ¹¹ AYesu ekəmaienan husur eləboi ase þeriŋi len navəlan aenemi san gail. Husur enan ike, “Savi gamit þisi məttoveveu.”

¹² Nəboŋ tokəkəkas narielit tonon, esun təlmam hən nahurabat san, ale ipat tarhəgarin tətəs. Ikel mai galit ke, “Mətələboi nəsa notomadhagole mōs gamito? ¹³ Mətokis ginau hən ‘Hai þusan’ mai ‘Nasuḅ’ ale inor hən mətḅigole husur ginau boh numaienan. ¹⁴ Imagenan, ginau notovi ahai þusan mai Nasuḅ notoil a mō hən gamito, bathut notokəkəkas nariemito suḡan naslev, gamit gabag mitimassuḡan naslev hən mətḅevi tarhət samito, kəkəkas nariemito. ¹⁵ Ginau noḡusan naḡide tonor hən mətḅigol tətōḡ həni. Natgalen notogole hən gamito, mitimasgol husuri. ¹⁶ Kitin nokitin mai gamit ke, naslev satibau səhor amasta san, mai ahai pispisul satibau səhor gai tosəvati.*

¹⁷ Mətələboi natgalen tia, ale mitigole! Mətḅigol natgalenan, aGot tivoi hən gamito.

¹⁸ “Nəsasor husur gamit þisi. Noləboi bun gamit ḡisusua notolekis hən gamito. Avil natosian siGot timassarpoh. Ike, ‘Nəvanuan namrtohan katəḡol hən nabəta, ipair dan ginau, evi enemi sagw.’* ¹⁹ Gagai nukel nategai mai gamit hən ke nəboŋ ḅevisi, dereh mətədəlomi ke ginau bogai notovi ginau hum notokele tia.* ²⁰ Kitin notokitin mai gamit ke, avan ideh tohəhaḡur hən nəvanuan notosəvati, ehəhaḡur hən ginau, ale avan

* **13:16:** Hən naves 12-16, Luk 22.24-27. Namilen ke natideh aYesu tovi masta sidato tohəhaḡur hən ḅigole, gidat datovi nəvanuan san gail, datimashəhaḡur hən datḅigol tətōḡ həni.

* **13:18:** Psa 41.9 * **13:19:** Jon 8.24

ideh tohəhaʋur hən ginau ehəhaʋur hən gai tosəvat ginau.”

*AYesu ikel ur nəsa bevisi həni balai
(Mat 26.20-25; Mak 14.17-21; Luk 22.21-23)*

²¹ Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonon, eləŋon isa vəsa həni, nəlon etuhatuh masuʋ ale isor təvah, ike, “Kitin, notokitin mai gamit ke gamit sua dereh teriŋ ginau len navəlan aenemi sagw gail.”

²² Ahai susur gail ləsənau ləboi ase tosor husuri, gol ke lobunbunus galit gabag ŋai. ²³ Galit sua, aYesu toləmas buni, ipat tarhəgarin təban aYesu.

²⁴ Imaienan, aSimon Pita eŋit nəhon van hən aten topat təban aYesu hən beus aYesu ke, tosor husur ase. ²⁵ Beti atenan esiŋasiŋ len nəmabun aYesu, eusi ke, “Nasub, ase ganan?”

²⁶ AYesu isor vari ke, “Ateg boh nəbetutur hən natuhbəta len nasiloŋ hən nasuŋ hən nəbilavi maii, gai bogai.” Ale nəboŋ aYesu totutur hən nabəta, ilavi mai aJutas anatun aSimon Iskariot.

²⁷ Nəboŋ aJutas tolav natuhbəta enan tonon, vəhasua ŋai aSetan ehis lan. Imaienan aYesu ikel maii ke, “Saʋsaʋut hən gəbigoŋ nəsa gəbigole.” ²⁸ Galit lotopat hən nətarhəgarilito təban natev ləsaləboi nəsa aYesu tosor maii aJutas mōsi. ²⁹ Bathut aJutas tokətkəta təban nəvat salito, galit galevis lunau ke aYesu tokel maii ke teʋur natit gail mōs nəPasova pelan o tilav natideh mai naməsəl gail.† ³⁰ Ale

† **13:29:** Nəhanan hən nəPasova ipat husur nəmariboŋ toməlevtor ale hum ma aJutas tovan hən beʋur nəhanian ideh am. Len nalenmariug hən nəPasova, naJu gail lukad naʋide sua hən ləbilav nəvat mai naməsəl gail.

nəboŋ aJutas tohan natuhbəta tonon, vəha-sua ŋai ivan. Evi nalenmariug.

Na-kel-buni-an veveu

³¹ Nəboŋ aJutas tovan, aYesu ike, “Gagai aNatun Nəvanuan etuβat βis len nəyalyalan san, ale dereh aGot tikad nəyalyalan len nəsa βevisi hən ginau, aNatun Nəvanuan. ³² AGot βikad nəyalyalan len aNatun Nəvanuan, dereh len gai gabag, aGot tilav nəyalyalan mai aNatun Nəvanuan, ale tilav tutut həni maii. ³³ Anatugw gail, dereh nitoh kəkereh mai gamit sal a tahw hən nəβivan. Beti, naut kəmas mətβidoŋ ginau, be len naut nəβevi lan, asike gogəmai, hum notokele tia mai alat lotoil a mō hən naJu gail.* ³⁴ Nuke nikel nakelean veveu todaŋ mai gamit ke: Məteləmləmas bun gamit gabag! Sunŋan ŋai notoləmas bun gamito, məteləmləmas bun gamit gabag. ³⁵ Mətβeləmləmas bun gamit gabag, len navide tomaienən, nəvanuan pisi dereh leləboi səhoti ke, məttovi ahai susur sagw gail.”

Na-kel-gati-an sePita

(Mat 26.31-35; Mak 14.27-31; Luk 22.31-34)

³⁶ ASimon Pita eusi ke, “Nasuβ, gevi be?” Ale aYesu isor vari ke, “Naut nəβevi lan, gaiug godədas gəβehusur ginau vi lan. Be dereh gehusur ginau balai.” ³⁷ Beti aPita eusi ke, “Nasuβ, husur nəsa nəsaləboi nəβehusur gaiug gagai ŋai? Noutaut hən nəβimat mōs gaiug.” ³⁸ AYesu isor vari ke, “Goutaut hən gəβimat mōs ginau a? Ao! Kitin, nokitin mai gaiug, pelan dudulan dereh gikel

* **13:33:** Jon 7.34

vəha-tor həni ke gəsələboi ginau, beti natoulumñan tekəkəraiko.”

14

AYesu, naṣisal van hən aTata

¹ AYesu isor am ke, “Sa-nələomit tetuhatuh. Mətorin̄ nələomit len aGot tia, məterin̄ nələomit len ginau am. ² Lohoim seTəmagw ikad narum̄ tosoḅur, ale nuvan hən nəḅeutaut hən naut samit ei. Asike təmaienan, nətakel koti mai gamito.

³ Nəḅoṅ nəḅeutaut hən naut samito ḅinoṅ, dereh netəlmam, səhar gamit hən mətḅegəm toh mai ginau, hən mətḅitoh tin mai ginau len naut nototohtoh lan. ⁴ Ale mətələboi naṣisal van hən naut nəḅevi lan.”

⁵ ATomas ikel maii ke, “Nasub̄, namtsaləboi naut gəḅevi lan, namteləboi mab̄ hən naṣisal?” ⁶ AYesu isor vari ke, “Ginau novi ṗisal, novi kitinan, novi mauran. Avan ideh saləboi ḅegəm hən aTata len naṣisal ideh am, ginau səḅogw ṅai naṣisal. ⁷ Məttaləboi kitin hən ginau, məttaləboi aTəmagw am. Ale gag van mətələboi gai, mətorisi tia.”

⁸ AFilip ike, “Nasub̄, ṽusan aTata hən ginamito. Enan ṅai namttoləṅoni.”

⁹ AYesu isor vari ke, “Ginau nutah mai gamit ebəlav, be Filip, gəsələboi ginau sal a? Avan ideh toris ginau eris aTata. Imab gotoke, ‘ṽusan aTata hən ginamito?’ ¹⁰ Ginau mai aTata namrosua, ale aTata mai ginau namrosua ṅai. Gəsadələmi a? Nasoruan notokel mai gamito, nəsaकेle len ginau səḅogw. Ao! Evi aTata totoh tin len ginau togol nauman san. ¹¹ Mətedələm nəsa notokele nəḅoṅ

notoke ginau mai aTata namrosua, ale aTata mai ginau namrosua ŋai. Be asike mætbedelomi, mætedelom nəs̄a notokele bathut namerikel gail mættoris notogole. ¹² Kitin notokitin mai gamit ke, avan ideh tokad nadelomian len ginau dereh tigol nəs̄a toŋitoŋ hən nəs̄a notogole. Evoi, dereh tigol natit læbesəhor nəs̄a notogole husur nuvan hən aTata. ¹³ Ale natideh mætbeusi len nahəsagw, dereh nigole hən nəbēvusan nəyalyalan siTata. Ale len aNatun, nəvanuan gail dereh lisal suh nəyalyalan san. ¹⁴ Evoi, mætbeus natideh len nahəsagw, dereh nigole!”

Naŋusanan husur aNunun aGot

¹⁵ AYesu isor am ke, “Mætbeləmas bun ginau dereh mitigol husur nəs̄a notokele. ¹⁶ Ale dereh neus aTata, ale teviol hən a-Vi-tarhəte-an ideh am mai gamito hən bitoh mai gamito van vi sutuai. ¹⁷ Evi aNunun nakitinan, navile a pan ləsaləboi læbikade bathut ləsakəta risi, ləsakəta ləboii. Be gamit mətələboii tia husur gagai itah mai gamito, ale dereh titoh tin len gamito.

¹⁸ “Nəboŋ nəbivan asike noriŋ gaḅulan gamit hən mætbitoh səbomito suŋan mættovi milesw, dereh netəlmam gəm hən gamito. ¹⁹ Asike idareh nəvanuan navile a pan asike loris ginau am. Be nəboŋ nəbimaur təlmam, dereh gamit mæteris ginau tətəs. Bathut nəbikad nəmauran tətəs, gamit am dereh mitikad nəmauran. ²⁰ Len nəboŋ enan dereh mətələboii ke nototoh len aTəmagw ale mættotoh len ginau ale nototoh len gamito. ²¹ Avan

ideh togol husur nakelean sagw todaŋ gail, gai eləmas bun ginau. Ale gai toləmas bun ginau, aTəmagw dereh teləmas buni, ale ginau dereh neləmas bun gai, nevəhot ginau maii hən bələboi bun ginau.”

²² Ale aJutas, savi aJutas Iskariot be aJutas togon, ike, “Nasuḅ, husur nəsa gəbēvəhot gaiug mai ginamit ŋai hən namtbələboi bun gaiug, be savi hən navile a pan kavkav a?” ²³ AYesu isor vari, ike, “Avan ideh bələmas bun ginau, dereh tigol nəsa notokele, ale aTəmagw teləmas buni. Beti ginaməru dereh namregəm, gol naim sinamər maii. ²⁴ Avan ideh na-ləmas-buni-an hən ginau toḅuer lan, gai asike igol nəsa notokele. (Be natsua, nasoruan məttoəsəloŋ hən notokele, savi esagw səbōgw, be evi seTəmagw tosavat ginau.)

²⁵ “Nukel natgalenan gagai, ale gagai nutohtoh mai gamit sal. ²⁶ Be a-Vi-tarhəte-an tovi aNunun aGot, gai aTəmagw bəsəvati len nahəsagw, gai dereh teṽusan gamit hən natit pisi, ale tigol mitinau təlman hən natit pisi notokel mai gamito.

²⁷ “Natəmat, noriŋi len nəlomito, natəmat sagw, nulavi mai gamito. Natəmat notoviol həni sasunian natəmat navile a pan toviol həni. Imaienan, sa-nəlomit tetuhatih, samtemətahw. ²⁸ Mitinau təlman hən nəsa notokele nəboŋ notoke nivan bai, ale dereh netəlman gəm hən gamit tətəs. Məttaləmas bun ginau, məttahəhaṽur husur nuvan hən aTata, husur aTata etibau səhor ginau. ²⁹ Gagai nukel natgalen mai gamito, a tahw hən ləbēvisi, hən ke nəboŋ ləbēvisi, dereh mitikad nadəlomian am len ginau. ³⁰ Asike nusor masuṽ

am mai gamito, husur ategai toil a m̄o h̄en navile a pan satoḡamai. Gai s̄ekad n̄edaŋan h̄en h̄igol natideh h̄en ginau, namityal sagw eḡam tia. ³¹ Be alat navile a pan limasl̄eboi s̄ehoti ke notol̄emas bun aTata, ale notogol n̄esa aTata tokele ŋai.

“Ale, mitile m̄əhat, dativan.”

15

AYesu, n̄əhau nakrep tin

¹ AYesu ībol p̄usan, ike, “Ginau novi n̄əbathuhau nakrep tin. AT̄əmagw evi n̄əvanuan tok̄ətk̄əta t̄əban n̄əhol nakrep. ² Ita kukuv n̄əpash̄əhau p̄isi len ginau l̄əsəvan, ale evis̄vis n̄əpash̄əhau p̄isi lotovan, h̄en l̄əb̄ivan masū am. ³ Gamit m̄ətuveveu tia bathut nasoruan notokel mai gamito. ⁴ Mititoh tin len ginau, ale dereh nitoh tin len gamito. N̄əpash̄əhau sal̄eboi h̄ivan len gai s̄əb̄on. N̄əpash̄əhau el̄eboi h̄ivan ŋai len n̄əbathuhau. Gamit m̄ətumaienan. M̄ətsal̄eboi m̄ətb̄ivan len gamit s̄əb̄omito, m̄ətol̄eboi m̄ətb̄ivan ŋai len ginau.

⁵ “Ginau novi n̄əbathuhau nakrep tin, gamit m̄əttovi n̄əpash̄əhau. Avan ideh totoh tin len ginau ale ginau nototoh tin lan, gai īvan masū. Husur ginau n̄əb̄ēb̄uer, m̄ətsal̄eboi m̄ətb̄igol natideh. ⁶ Avil avan ideh satoh tin len ginau ehum n̄əpash̄əhau s̄əvan, n̄əvanuan n̄əhol tota kuvi, bulani h̄en h̄imasm̄as. Beti n̄əvanuan nauman gail lusah tuan n̄əpash̄əhau lotomagenan, bar h̄en gail len n̄əhab h̄en l̄əb̄ipaŋ. ⁷ M̄ətb̄itoh tin len ginau, ale nasoruan sagw gail l̄əb̄ip̄at tin len gamito, natideh m̄əttol̄əŋoni, m̄əteusi ale aGot dereh tigole m̄os

gamito. ⁸ Nəboŋ məttoŋan masuŵ, mətovi hai susur sagw kitin. Len natenan mətusal suh nəyalyalan seTəmagw len nəhon nəvanuan gail. ⁹ Suŋan aTəmagw toləmas buni ginau, ginau am, len naŵide tomaienən, noləmas bun gamito. Mititoh tin len na-ləmas-buni-an sagw. ¹⁰ Mətbigol nəsa notokele hən gamito, dereh mititoh tin len na-ləmas-buni-an sagw, suŋan ŋai notogol nəsa aTəmagw tokel buni, ale nototoh tin len na-ləmas-buni-an san.

¹¹ “Nukel natgalenan mai gamito hən nakemkeman sagw bīpat len gamito, ale hən nakemkeman samito bēpəl səsəhov. ¹² Nakelean sagw todaŋ imaiegai ke: mətələmləmas bun gamit gabag suŋan ŋai notoləmas bun gamito! ¹³ Səkad na-ləmas-buni-an ideh tosəhor na-ləmas-buni-an sinəvanuan tomat mōs abubur san gail.* ¹⁴ Abubur sagw gail lumaiegai: gamit mətbigol nəsa notokele todaŋ, mətovi abubur sagw gail. ¹⁵ Nəsakis gamit hən naslev gail am, husur naslev gail ləsaləboi nəsa amasta salit togole. Avil nokis gamit hən abubur sagw gail, husur nugol mətələboi tia natit pisi aTata tokel mai ginau. ¹⁶ Gamit mətšalekis hən ginau, avil ginau nulekis hən gamito. Nutabtabuh len gamit hən mətbiŵan, ŵan hən naŵit lotopat tin; hən ke natideh mətbeusi hən aTata len nahəsagw, dereh teviol həni mai gamito. ¹⁷ Nategai evi nakelean sagw todaŋ: mətələmləmas bun gamit gabag!”

Na-mətahun-buni-an silat navile a pan

* **15:13:** Len naut egai abubur savi natəbarehreh o nauluŋan gotoləŋoni o gəbīke gəbīlah maii. Ao, abubur evi nəvanuan ideh gotoləboi, gotoləmasi mai gotoriŋ nəloŋ lan.

18 AYesu isor am mai ahai susur san gail ke, “Alat navile a pan ləbēmətahun bun gamito, mitinau ginau, galit lomətahun bun ginau a m̃o. 19 Məttavi sinavile a pan, alat navile a pan lətələmas bun gamit hum salit gabag. Avil gamit mətsavi sinavile a pan. Ginau nulekis hən gamito dan navile a pan; husur enan lomətahun bun gamito. 20 Mitinau təl̃mam hən nasoruan notokel mai gamit tia ke, ‘Naslev satibau səhor amasta san.’ Imaienan, ləbēmədas bun ginau notovi masta samito, dereh lemədas gamit am. Ləb̃igol husur nəsa notokele, dereh ligol husur nasoruan samit am.* 21 Be dereh ligol natgalen p̃isi hən gamito sil nahəsagw, husur ləsaləboi aTəmagw tosəvat ginau. 22 Asike nətagəm sor mai galito, lətəmabe? Təmaienan, asike lətanor hən nəpanismen hən nəsaan salito. Wake nogəm sor mai galito, gol ləsəkad na-tətas-gole-an ideh hən nəsaan salito. 23 Avan ideh tomətahun bun ginau, emətahun bun aTəmagw am. 24 Ginau nugol namerikel avan ideh am saləboi b̃igol gail. Asike nətagol namerikel gail len nəholito, lətəmabe? Təmaienan, asike lətanor hən nəpanismen hən nəsaan salito. Be naut kəmas lotoris namerikel galenan, lomətahun bun ginau mai aTəmagw am. 25 Be natgalenan lovisi hən na-tos-gati-an sua len nalo salito b̃isarpoh. Ike, ‘Lomətahun bun ginau sil naut kəmas ŋai.’*

26 “Dereh nesəvat a-Vi-tarhəte-an, tovi aNunun nakitinan, van hən gamito. Dereh tegəm len aTata van hən gamito, ale tikel nakitinan husur

* 15:20: Mat 10.24; Luk 6.40; Jon 13.16 * 15:25: Psa 35.19, 69.4

ginau. ²⁷ Ale gamit am mitikel nakitinan husur ginau, husur mətutah mai ginau len natubatan hən naḡusanan sagw.

16

¹ “Nukel natgalen mai gamito, hən asike mət̃b̃iteh len nəsaañ. ² Dereh lehut gamit dan galito len naim naḡonḡonan. Ale ikad nəḡon ḡegəmai hən alat læḡiḡabun gamito linau ke, len nəsa lotogole loum m̃os aGot. ³ Dereh ligol natgalen maienan bathut læsaləboi aTata, læsaləboi ginau ḡon ideh. ⁴ Nokəmaienan gagai hən ke, nəḡon natgalenan læḡevisi, dereh mitinau səhoti ke notokel nalələḡauan mai gamito.

Nauman seNunun aGot

“Nəsakel natgalenan mai gamit a m̃o husur nutoh sal mai gamito, ale luke lemədas ginau savi gamito. ⁵ Avil gagai nuvan hən atenan tosəvat ginau, be gamit ideh saus ginau, ‘Gevi be?’ ⁶ Ale husur nəsa notokele, nələmit gail loḡul hən nalolosaan. ⁷ Be nukel nakitinan mai gamito. Ivoi am hən gamito ke nivan. Nəḡitoh, a-Vitarhəte-an asike egəm hən gamito. Be nəḡivan, dereh nesəvati gəm hən gamito. ⁸ Ale nəḡon a-Vitarhəte-an ḡegəmai dereh tikel vəhot nə-nau-suluḡi-an silat navile a pan husur nəsaañ, nanoran mai nəpanismen ḡegəmai. Dereh tigole hən nahurulit ḡisa.* ⁹ Lunau suluḡ nəsaan salito ke tovoi, husur læsariḡ nələlit len ginau.* ¹⁰ Lunau suluḡ nanoran ke sanor, husur ginau nuvan hən aTata, ale asike

* **16:8:** Uman 24.25 * **16:9:** Jon 8.21-24, 9.41, 15.22-24

mətöləboi mət̃beris ginau am. ¹¹ Lunau suluṽ nəpanismen ke asike egəmai, be aGot eriṅi tia ke atenan toil a m̃o hən navile eg a pan tovi aSetan, timaspanis.*

¹² “Nukad isoḅur sal hən notoke nəḅikel mai gamito, be gagai esəhor natideh məttöləboi mət̃bidaṅ ḅuri. ¹³ Be nəḅoṅ aNunun nakitinan ḅegəmai, dereh tigol naḅisal hən nəlomit ḅeləboi nakitinan ḅisi. Asike isor len gai səḅon be nəsa tosəsəloṅ hən notokel maii, dereh tikele. Dereh tikel ur natit gail ləḅegəmai. ¹⁴ Atenan dereh tisal suh nəyalyalan sagw husur tilav nəsa notolav maii ale tikel uri mai gamito. ¹⁵ Natit ḅisi aTata tokade lovi esagw. Husur enan nuke, ‘ANunun nakitinan dereh tilav nəsa notolav maii ale tikel uri mai gamito.’”

Nəlomit totaṅ dereh tehəhaṽur

¹⁶ Ale aYesu ike, “Husur namityal ḅekəkereh, asike mətoris ginau am; ale husur namityal ḅekəkereh am, dereh məteris tas ginau.”

¹⁷ Beti ahai susur san gail lousus galito gabag ke, “Namilen nəsa nəḅoṅ toke, ‘Husur namityal ḅekəkereh, asike mətoris ginau am; ale husur namityal ḅekəkereh am, dereh məteris tas ginau?’ Ale nəḅoṅ toke, ‘Nuvan hən aTata,’ namilen imabe?”

¹⁸ Lukel tasi ke, “Ikel nəsa nəḅoṅ toke, ‘Namityal ḅekəkereh?’ Datsaləboi nəsa tokele!”

¹⁹ AYesu eləboi nəsa lotoke ləḅeusi həni. Ale ikel mai galit ke, “Nuke, ‘Husur namityal ḅekəkereh, asike mətoris ginau am; ale husur namityal ḅekəkereh am, dereh məteris tas ginau.’ Mətousus

* **16:11:** Jon 12.31

gamit gabag hən namilen n̄au a? ²⁰ Kitin, no-
tokitin mai gamit ke, dereh namətarur samit
tisel, mititan̄ be navile a pan tehəhaṽur. Dereh
nəlomit titan̄, be nalolosaan samito tegəm vi
həhaṽuran. ²¹ Nəboṅ apəhaṽut toləṅon nabəhaṽun,
eləṅon epəṅas vəsa masuṽ, husur namityal hən
nəpasusan egəmai. Be nəboṅ anatun tovise, alitenan
sənaugat na-ləṅon-isa-vəsa-an am husur ikemkem
masuṽ len anatun toviveu, tovise len navile a
pan. ²² Imaienan, gagai nəlomit itan̄ be dereh
neris gamit tətəs, ale nəlomit tehəhaṽur. Beti
nahəhaṽuran samito, avan ideh saləboi bilav kuvi.

²³ “Len nəboṅ enan asike mətous natideh hən
ginau. Kitin notokitin mai gamit ke, natideh
mət̄beus aTata həni len nahəsagw, dereh teviol həni
mai gamito. ²⁴ Vəbar gagai mətsaus natideh len
nahəsagw. Usi, dereh mitikade, ale nahəhaṽuran
samit tepul səsəhov.

²⁵ “Natgalenan, nukel gail mai gamit len na-
soruan kəta, be namityal dereh tegəmai ke asike
nəbisor mai gamit am len nasoruan kəta. Be dereh
nisor husur aTata tiṽarṽar mai gamito. ²⁶ Len
nəboṅ enan dereh məteus aTata hən natit gail
len nahəsagw. Nəsakel mai gamit ke dereh neusi
n̄os gamito. ²⁷ Husur aTata, gai eləmas masuṽ
hən gamito, bathut məttoləmas bun ginau, ale
məttodəlomi ke notogəm len aGot. ²⁸ Evoi, nogəm
len aTata, nogəm vi lan navile a pan, ale gagai
norin̄ navile a pan, notəlmam van hən aTata.”

²⁹ Beti ahai susur san gail luke, “Ganan! Gagai
nasoruan sam̄ iṽarṽar, gəsasor am len nasoruan
kəta. ³⁰ Gagai namtoləboi səhoti ke gotoləboi natit

þisi, goləboi nənauan sinəvanuan gol ke savi hən avan ideh þeus nausian ideh hən gaiug am.* Husur enan namtodəlomi ke gotogəm len aGot.”

³¹ AYesu isor var galit ke, “Gag beti mətukad nadəlomian a? ³² Namityal egəmai, ao egəm tia, hən mətbigam pəpəhw husur naþisal samit v̄isusua vahim. Dereh mäterin̄ ginau hən nəb̄itoh səb̄ogw. Be nəsatoh səb̄ogw husur aTata itoh mai ginau. ³³ Nukel natgalenan mai gamit hən ke, len ginau, nəlomit b̄ikad natəmat. Len navile eg a pan dereh mitikad na-ləŋon-isa-vəsa-an, nəmauran samit tidəŋ. Be mətəil b̄ur namətahwan samito, ginau nosəhor navile a pan tia, nugol nədaŋan san imasig.”

17

Na-sor-tuŋ-an siYesu

¹ Nəboŋ aYesu tokəmaienan tonon̄, ekəta vi məhat vi lan nəmav ike, “Tata, namityal egəm tia. Geputsan aNatum̄ hən aNatum̄ b̄isal suh nəyalyalan sam̄. ² Husur gulav nədaŋan hən na-il-a-m̄o-an maii, hən b̄eil a m̄o hən nəvanuan gail þisi, hən ke b̄eviol hən nəmauran vi sutuai mai nəvanuan þisi gotolav galit maii. ³ Ale nəmauran vi sutuai imaiegai ke, hən ləb̄eləboii ke gaiug gotovi Got kitin gotosəvat ginau, aYesu Kristo. ⁴ Nusal suh nəyalyalan sam̄ len navile a pan: nauman gotolavi mai ginau hən nəb̄igole, noum vurvuri. ⁵ Beti, Tata, geputsan ginau ben gaiug. Nəyalyalan notokade mai gaiug nəboŋ navile

* **16:30:** Imaienan husur aYesu eləboi nausian salito naut kəmas ləsaus nausian gail sal.

a pan satubat sal, geputsan ginau hēni, hēn gidar p̄isi darbikade.

⁶ “Nukel v̄əhot gaiug van hēn alat navile eg a pan gotoviol hēn galit mai ginau dan navile a pan. Lovi esam̄ tia. Ale goviol hēn galit mai ginau, ale lugol husur nasoruan sam̄. ⁷ Gagai loləboii ke natit p̄isi gotolavi mai ginau logəm len gaiug. ⁸ Husur nasoruan gail gotolavi mai ginau, nulav gail mai galit tia. Lodəlomi. Ale loləboi koti ke notogəm len gaiug, ale lodəlomi ke gotosəvat ginau.

⁹ “Nəsasor tuv̄ m̄os navile a pan. Nusor tuv̄ m̄os alat gotolav galit mai ginau, husur lovi esam̄. ¹⁰ Galit p̄isi lotovi esagw lovi esam̄, ale galit p̄isi lotovi esam̄ lovi esagw. Ale len galito, len nəmauran salito nukad nəyalyalan. ¹¹ Gagai ginau noriᅇ navile a pan gəm hēn gaiug. Be galit lutoh sal len navile a pan. Tata, gaiug gotosua səbom̄, gulav nahəsam̄ mai ginau tia. Ale len nədaᅇan hēn nahəsam̄, havhav gol galito hēn ləbesua sum̄an gidaru dartosua. ¹² Husur nəboᅇ nototoh gegai nuhavhav gol galito len nədaᅇan hēn nahəsam̄ gotolavi mai ginau. Nokətkəta təban galito, hēn galit ideh asike ᅇimasig, avil galit sua ehusur naᅇisal van hēn ᅇekəkös gabag, imasig. Imaienan hēn natosian sam̄ ᅇisarpoh.*

¹³ “Gagai ginau nogəm hēn gaiug. Nukel natgalen p̄isi len navile a pan hēn alategai ləᅇikad nakemkeman sagw ᅇepul səsəhov len galito. ¹⁴ Nulav nasoruan sam̄ mai galit tia. Ale navile a pan emətahun bun galito tia, husur ləsavi vanuan navile a pan, sum̄an ᅇai ginau nəsavi

* **17:12:** Psa 41.9; Jon 13.18

vanuan navile a pan. ¹⁵ Nəsaus gaiug hən gəbilav kuy galit dan navile a pan, be nous gaiug ɲai hən gəbihavhav gol galito dan atenan tosa vəsa tovi təmat. ¹⁶ Hum ginau nəsavı sinavile a pan, galit am ləsavi sinavile a pan. ¹⁷ Gigol levi esam̃ səbom̃ len nakitinan; nasoruan sam̃ evi kitinan. ¹⁸ Sum̃an gotosəvat ginau vi lan navile a pan, ginau am, nosəvat galit vi lan navile a pan. ¹⁹ Noriɲ ginau len navələm̃ m̃os galito hən nəbevi esam̃ səbom̃, hən ke galit am ləberıɲ galit len navələm̃ hən ləbevi esam̃ səbom̃ len nakitinan.

²⁰ “Ginau nəsasor tuṽ m̃os alategai ɲai, avil nusor tuṽ m̃os avan ideh berıɲ nəlon len ginau boɲ ideh husur nasoruan silategai. ²¹ Tata, nusor tuṽ ke galit p̃isi lesua. Nousi ke litho tin len gidaru, hum gototoh tin len ginau mai nototoh tin len gaiug, hən ke navile a pan ləbedəlomi ke gotosəvat ginau. ²² Nəyalalan gotolavi mai ginau, nulavi mai galito, hən ləbesua sum̃an dartosua: ²³ ginau len galito ale gaiug len ginau. Nousi ke legəm sua buni, hən navile a pan ləbeləboii ke gaiug gotosəvat ginau, ale gotoləmas bun galito sum̃an ɲai gotoləmas bun ginau.

²⁴ “Tata, noləɲoni ke alat gotolav galit mai ginau, nuke galit am litha mai ginau len naut nototohtoh lan, hən ləberis nəyalalan gotolavi mai ginau, husur gotoləmas masuṽ hən ginau nəboɲ navile a pan satuɓat sal. ²⁵ Tata gaiug gunor buni. Naut kəmas navile a pan ləsaləboi gaiug, ginau noləboi gaiug, ale alategai loləboii ke gotosəvat ginau. ²⁶ Ale nugol galit loləboi gaiug tia, ale dereh

nigol tabtab həni, hən na-ləmas-buni-an gotoləmas bun ginau həni, b̄ipat len galito, ale ginau nəb̄itoh len galito.”

18

Lutah gat aYesu

(Mat 26.47-56; Mak 14.43-50; Luk 22.47-53)

¹ Nəboŋ aYesu tosor tuṽ tononŋ, iyar van mai ahai susur san gail. Luyar kotov naḅur mađiŋđiŋ Kitron ale lubar nəhol naoliv ei. Ale gai mai ahai susur san gail ləbis lan. ² Be natsua. AJustas tolavlav aYesu vi lan navəlan aenemi san gail, gai am eləboi naut enan, husur aYesu iḅonḅon tabtab ei mai ahai susur san gail.* ³ Beti aJustas egəmai. Abiltihai tutumav mai naFarisi gail losəvat naluṽoh hən nasoltia mai alat lotokətkəta kəkol hən naim siGot hən ləb̄itah maii, ale aJustas esəhar galito. Lupat naḿial mai nəhai tuŋtuŋ mai natit hən nəḅalan gail, ale loğəmai. ⁴ Husur aYesu toləboi natit p̄isi ḅevisi həni, ivan hən galito, eus galit ke, “Mətudoŋ ase?” ⁵ Lusor vari ke, “AYesu ta Nasaret.” Ikel mai galit ke, “Ginau bogai.” (AJustas toriŋi len navəlalito, eil mai galit).

⁶ Nəboŋ aYesu toke, “Ginau bogai,” lorus təlmam, luteh len tan. ⁷ Imaienan, eus tas galit ke, “Mətudoŋ ase?” Luke, “AYesu ta Nasaret.” ⁸ AYesu isor var galit ke, “Nukel mai gamit tia, ginau bogai. Mət̄bidonŋ ginau, riŋ alateg livan.”

* **18:2:** Luk 21.37, 22.39

⁹ Ikel nasoruan enan, hən nasoruan san b̄isarpoh nəbōŋ tosor tuŵ ke, “Alat gotoviol hən galit mai ginau, nəsətəgau suluŵ ideh səmasig.”*

¹⁰ Beti aSimon Pita tokad naβu nəb̄alan, eliv kuvi, ale ita kotov nədariŋan nəmatu sinaslev səb̄iltihai tutumav. (Nahəsən naslev enan aMalhus.) ¹¹ Avil aYesu isor len aPita, ike, “Gerin̄ təlman hən naβu len nəpaus han. Gunau ke asike nomun len nab̄iliwai hən na-ləŋon-isa-vəsa-an aTata tolavi mai ginau a?”*

aYesu len nəhōn aAnnas

¹² Beti nasoltia gail mai nakomada salito mai alat lotokətkəta kəkōl hən naim siGot, lutah gat aYesu, lubaŋisi. ¹³ A m̄o losəhari van hən aAnnas tovi avuŋon aKaiafas tovi aβ̄iltihai tutumav len nasihau enan.* ¹⁴ (Be natsua; evi aKaiafas tokele a m̄o tia mai alat lotoil a m̄o hən naJu gail ke, “Ivoi am ke naulum̄an sua b̄imat m̄os nəvanuan gail.”)*

aPita ike saləboi aYesu

(Mat 26.69-70; Mak 14.66-68; Luk 22.55-57)

¹⁵ Nəbōŋ lotosəhar aYesu van, aSimon Pita mai ahai susur siYesu sual am aroh̄usur aYesu. Ahai susur togon eləboi aβ̄iltihai tutumav. Imaienan, eβ̄is len naholəvat todar vis naim səb̄iltihai tutumav mai aYesu. ¹⁶ Avil aPita eil yivile dan nabopita. Imaienan, togon aβ̄iltihai tutumav toləboi, etəlmam, isor mai natəbarehreh tokətkəta kəkōl hən nabopita, esəhar aPita, aroβ̄isutur van. ¹⁷ Natəbarehreh tokətkəta kəkōl hən nabopita eus

* **18:9:** Jon 6.39, 17.12

* **18:13:** Luk 3.2

* **18:11:** Mat 26.39; Mak 14.36; Luk

* **18:14:** Jon 11.49-50

aPita ke, “Be gaiug am gəsavi ahai susur ideh site-nan a?” APita ike, “Ao, savi ginau.”

¹⁸ Naut esusus, ale naslev mai nəvanuan nauman gail lopənas nəvidurhab, lotitileh. APita eil mai galito, etitileh.

*Nausian sebiltihai tutumav gail van hən aYesu
(Mat 26.59-66; Mak 14.55-64; Luk 22.66-71)*

¹⁹ Len nalohoim enan, abiltihai tutumav etubat us aYesu husur ahai susur san gail mai nəpusanan san.* ²⁰ AYesu isor vari ke, “Akis nusor len nəhon nəvanuan gail pisi; nopusan len naim nəbonbonan gail mai naim siGot, nəju gail losuh bonbon len naut galenan akis. Nəsakel susuan natideh. ²¹ Gous ginau hən nausian galenan hən nəsa? Us galit lotosəsəloŋ hən ginau. Loləboi nəsa notokele.”

²² Nəboŋ tokel natenan, avan sua tokətkəta kəkol hən naim siGot iṽos aYesu, isor lan, ike, “Imab gusor var abiltihai tutumav maienan?” ²³ AYesu isor vari ke, “Nəbikel natideh tosa, kel kot nəsaan han. Be nəbikel nakitinan, guṽos ginau hən nəsa?”

²⁴ Beti aAnnas ikel mai alat lotokətkəta kəkol ei ke, lesəhar aYesu lotobaŋisi, van hən aKaiafas, abiltihai tutumav hən bikot həni.

*APita ike saləboi aYesu tətəs
(Mat 26.71-75; Mak 14.69-72; Luk 22.58-62)*

²⁵ Len namityal enan aSimon Pita eil, etitileh. Lousi ke, “Be gaiug enan, gəsavi ahai susur ideh san a?” Beti aPita ike, “Ao savi ginau.” ²⁶ Ale naslev sua sebiltihai tutumav, amahean atenan

* **18:19:** Len naut egai, lokis aAnnas hən abiltihai tutumav naut kəmas aKaiafas tovi biltihai tutumav len nasihau enan. Be husur aAnnas tovi biltihai tutumav a mō, iṽat nəhes hum abiltihai tutumav sal.

aPita tota kotov nədariŋan ike, “Eniŋan, be noris gaiug maii len nəhol naoliv.” ²⁷ APita isor tətəs ke sakitin. Vəha-sua ŋai natoulumān ekəkəraiko.

Nakotan siYesu len nəhon aPilate
(*Mat 27.1-2, 11-14; Mak 15.1-5; Luk 23.1-5*)

²⁸ Nəboŋ aKaiafas tokot hən aYesu tononj dudulan somilan, losəhar aYesu van hən aPilate ta Rom tovi gavna len naprovens Jutea.† Gai itoh len nabiltiim sisoltia gail. NaJu gail ləsabis lohoim, hən asike ləbēbiŋbiŋal len nabunusian husur nalo. Ləbimagenan, asike loləboi ləbihan len nəhanan hən nəPasova.‡ ²⁹ Imaienan aPilate evivile van hən galito, ike, “Gamit mətuke ategai togol nəsa tosa hən tobur kotov nalo?” ³⁰ Lusor vari, luke, “Ategai asike tagol natit tosa, gunau ke namttasəhari gəmai a? Aoa!” ³¹ APilate ike, “Bimagenan, səhari van, kot həni, nənoŵ həni mai nalo samit ŋai!” Alat lotoil a mō hən naJu gail lusor vari ke, “Nalo samito sədañ hən namtbigol avan ideh bimat.” ³² (Natenan igol natit aYesu tokele a mō husur naŵide hən nəmatan san, isarpoh.)§

³³ Beti aPilate etəlmam vi lohoim, ekis aYesu gəmai, ale eusi ke, “Gaiug nakiŋ seJu gail a?”

† **18:28:** Agavna evi auleRom toil a mō hən naprovens sua.

‡ **18:28:** Len nənauan seJu gail, alat ləsavi Ju mai nalohoim salito ləbiŋbiŋal bathut ləsagol husur nalo siMoses. Imaienan, naJu ideh bəbis lohoim silat ləsavi Ju, nalohoim eduasi, ale gai egəm biŋbiŋal gol ikon hən bihan nəhanan hən nəPasova, be timasgol gai tiveveu len natutumavan gail husur nalo siMoses. § **18:32:** Jon 3.14, 12.32. A mō aYesu isor husur naŵide hən nəmatan san. Ikele ke dereh timat len nəhai balbal. Namilen ke naJu ləsagole husur alat a Rom ŋai luḡos gat nəvanuan len nəhai balbal.

³⁴ AYesu eusi ke, “Nasoruan samñ, evi nēnauan samñ sēbōmñ o nēvanuan tile am isor mai gaiug husur ginau?” ³⁵ APilate isor vari ke, “Gunau ke notovi Ju sual a? Ao, nēvanuan samñ gail mai abiltihai tutumav gail losəhar gaiug gəm hən nakotan sagw. Imabe? Gugol nəsə?” ³⁶ AYesu ike, “Natohan pipihabəlagw savi hən navile eg a pan. Tavi sinavile a pan, alat lotohusur ginau lətəbəl hən avan ideh asike tariŋ ginau len navəlan alat lotoil a mō hən naJu gail. Be natohan pipihabəlagw savi hən navile eg a pan.” ³⁷ Na aPilate eusi ke, “Beti gaiug govi nakiŋ māu a?” AYesu isor vari ke, “Gaiug gukele ke notovi akiŋ. Lupas ginau mōsi. Ale nogəm hən navile a pan mōs nategai ke hən nəbikel kot nakitinan. Alat lotovi sinakitinan losəsəloŋ hən ginau.” ³⁸ APilate eusi ke, “Nakitinan evi sa?”

APilate eriŋi ke aYesu bimat

(Mat 27.15-31; Mak 15.6-20; Luk 23.13-25)

Nəbōŋ tous naten tonōŋ aPilate evivile van hən naJu gail, ikel uri ke, “Nəsəsəb natideh lan tonor hən bipanis. ³⁹ Be ikad naŋide sua len nəPasova pisi hən məttous nēvanuan sua dan alat namttobanjs galito, hən bēvivile mōs gamito. Mətoləŋon ke nigol aKiŋ egai seJu gail tevivile van hən gamito a?” ⁴⁰ Be lukai vari ke, “Aoa! Savi atenan, namtoləŋon aParappas.” (Be natsua: aParappas evi naulumñan tobəl mai alat a Rom, ale lubanjsi sile.)*

19

¹ Beti aPilate igol nasoltia gail lobilas habat hən aYesu hən nəhau tokad natuhmetəlai tosiriv lan.

* **18:40:** Uman 3.14

² Ale nasoltia gail lulav nəhau tokad nasunite, ləpir garu həni hum nəkraun səkiŋ, lorinji len nəkadun ale lukol nahurabat toboŋboŋ len aYesu. ³ Logəm həni, lusor vilesi ke, “Ivoi! Kiŋ seJu gail!” ale luʋosi.

⁴ APilate evivile tətəs, ikel mai naluʋoh ke, “Məteris! Gagai nosəhari vivile van hən gamito, hən mətbeləboii ke, nəəsəsb natideh lan hən bīpanis sile.” ⁵ Imaienan, esəhar aYesu vivile. Ikad nəkraun hən nəhau tokad nasunite len nəkadun mai nahurabat toboŋboŋ len niben. Pilate ikel mai galit ke, “Məteris, ategaii bogai!”

⁶ Nəboŋ abiltihai tutumav gail mai alat lotəkətəkəta kəkol hən naim siGot lotorisi, lukai, ke “Pos gati len nəhai balbal! Pos gati len nəhai balbal!”

APilate ikel mai galit ke, “Ipat len gamito, gamit mitiṗos gati, husur ginau nəəsəsb natideh tosa lan hən bīpanis sile.”

⁷ NabiltiJu gail lusor vari ke, “Namtukad nalo sua toke timasmat, husur ekiskis gai gabag hən aNatun aGot.”*

⁸ Nəboŋ aPilate tosəsəloŋ hən natenan emətahw am. ⁹ Esəhar aYesu təlmam tətəs vi lohoim sisoltia gail. Eusi ke, “Govi nəvanuan naut a be?” Ris aYesu sator vari. ¹⁰ Imagenan aPilate eusi ke, “Imabe gəsator mai ginau? Gəsələboii ke ginau nukad nədaŋan hən nəbidaŋ hən gəbivan, mai nədaŋan hən nəbigol gəbitahətah len nəhai balbal a?”

¹¹ Beti aYesu isor vari ke, “Gaiug, nutoh len navələŋ husur ŋai aGot a məhat tolav nədaŋan mai gaiug. Imaienan, nəvanuan torinji ginau len navələŋ ikad nəsaan totibau səhor gaiug.”

* **19:7:** Lev 24.16

¹² Nəboŋ aPilate tosəsəlon hən natenan idas pişal hən bəriŋ aYesu bivan, be nəbiltiJu gail lukai ha-bat ke, “Gəbəriŋi bivan asike govi bubur seSisa! Avan ideh tokis gai gabag hən nakiŋ hum aYesu egaii togole, avan enan evi enemi seSisa!”

¹³ Nəboŋ aPilate tosəsəlon hən nasoran enan, esəhar aYesu vivile tətəs. Ale aPilate ebətah len nəhai bətbətah simatsistret hən bəriŋ nəsabian san. Nəhai bətbətah enan ipat len naut lotokisi hən Naut nəvat papav be len nasoruan seİpru gail evi Kappata. ¹⁴ Len namityal enan evi tubliial len nəmariboŋ hən nautautan hən nəPasova. Ale aPilate ikel mai naJu gail ke, “Məteris, akiŋ samit bogai!”

¹⁵ Lukai vari ke, “Tevi tut! Tevi tut! Pəs gati len nəhai balbal!” Ale aPilate eus galit ke, “Mətolonon ke nişos gat akiŋ samit len nəhai bal-bal a?” Abiltihai tutumav gail lukai van ke, “Namtsəkad nakiŋ ideh, be aSisa ŋai.”

¹⁶ İmaienan aPilate eriŋ aYesu len navəlalito hən bitahətah len nəhai balbal. Nə nasoltia gail losəhar aYesu van.

Nətahətahan len nəhai balbal

(Mat 27.32-44; Mak 15.21-32; Luk 23.26-43)

¹⁷ AYesu səbon ipat nəhai balbal, iyar van vəbar naut lotokisi hən Naut hən Nəbəlashukadhutəmat (lotokisi hən Kolkota len nasoruan seİpru gail).

¹⁸ Len naut enan luşos gati len nəhai balbal. Luşos gat naulumian eru am hən arbitahətah, sua len nətarhət nəmatu, sua len nəmair ale aYesu rivuh.

¹⁹ Ale aPilate itos nəhes sua ale loriŋi len nəhai balbal. Ike, “Yesu ta Nasaret, aKiŋ seJu gail.”

²⁰ NaJu isoður loşuruŋ nəhes enan, husur naut aYesu totahətah lan ipat pəpadan hən nəbiltivile,

ale aPilate itos nəhes enan len nasoruan seIpru gail mai nasoruan ta Rom mai ta Kris. ²¹ Beti abiltihai tutumav gail lukel mai aPilate ke, “Sagitos ‘aKiŋ seJu gail,’ be gitosi ŋai ke, ‘Gai səbōn ikele ke tovi Kiŋ seju gail.’” ²² APilate isor var galit ke, “Nəsa nototosi tipat, nutosi tia.”

²³ Nəbōŋ nasoltia gail lotoŋos gat aYesu len nəhai balbal tonon, lopəpəhun nahurabat san gail mai galit lotovat. Lulav nəhai susun san napəpaian tokat udud mai səkad nasodean lan. ²⁴ Nasoltia gail lukel mai galit gabag ke, “Sadatitari. Datibar hən nəvat hən datbīsabi ke as tikade.”

Natenan evisi hən natosian siGot bīsarpoh toke, “Lopəpəhun nahurabat sagw len galito,

lubar hən nəvat hən ləbīsabi ke
ase tikad nahurabat sagw.”*

Ŋa natgalenan, nasoltia gail beti lugole.

²⁵ Anan aYesu eil pəpadaŋ hən nəhai balbal mai napəhaʔut totor am. Ikad aʔan anan aYesu, mai aMeri asoan aKlopas, mai aMeri ta Maktala.

²⁶ Nəbōŋ aYesu toris anan toil ei ben ahai susur san toləmas buni, ikel mai anan ke, “Bareab, geris, anatum̄ bolai.” ²⁷ Ale ikel mai ahai susur enan ke, “Anam̄ sam̄ bolai.” Ale tuʔat len namityal enan, ahai susur enan esəhar alitenan vahim, ekətkəta təban hum tovi anan matmat.

Nəmatan siYesu

(Mat 27.45-56; Mak 15.33-41; Luk 23.44-49)

²⁸ Husur namityal enan aYesu eləboii ke natit p̄isi ihav tia. Ale hən natosian siGot bīsarpoh, ike, “Numaduh.”* ²⁹ Nabiliwai topul hən

* **19:24:** Psa 22.18 * **19:28:** Psa 69.21, 22.15

navinika* ipat ei. Lodun nasponts lan, rinj len nēpashət nahisop,† ale losuhuni vi mēhat van hən nabuṇon.* 30 Nəboṇ aYesu todalus navinika, ike, “Ihav!” Beti isar batut, ilav nanunun mai aGot, imat.

31 Evi nēmariboṇ hən nautautan hən NəSappat ale naJu lomətahun nibelit ləbītahətah len nəhai balbal gail len nəSappat (ale evi nabiltiSappat sua husur evi nəPasova). Imagenan, nabiltiJu gail lous aPilate ke tidam̃ hən ləbīvābubur narielito hən ləbīmat, ale sah sur nabirimat gail.‡ 32 Na nasoltia gail logəm, vābubur narien alaruenan artotahətah len nəhai balbal mai aYesu. 33 Be nəboṇ lotogəm hən aYesu, lusabi ke tomat tia, gol ləsəvābubur narien gəlaru. 34 Be nasoltia sua isar nəgarin aYesu hən naṽisusua,§ ale vəha-sua ṇai nəda mai nəwai arusel vi pan. 35 (Nəvanuan toris natenan ikel kot nəsa torisi, ale na-kel-koti-an san ekitin. Eləboii ke tokitin, ale ikel kot nakitinan hən mət̃bikad nadələmian.) 36 Natgalenan lovisi hən natosian siGot ḅisarpoh toke, “Nabəlasun ideh

* **19:29:** Navinika evi nəwain tomatu vakon. † **19:29:** Nahisop evi nəhai sua nabəlavan hən tobar namita sua ṇai. Napusit nahisop iyanyan ale nalohisop ikad nəḅon tosusau. * **19:29:** Psa 69.21 ‡ **19:31:** Nəboṇ nasoltia ta Rom lotopos gat nəvanuan len nəhai balbal, luḅos gat nəvəlan gəlaru len nəhai tobalbal ale luḅos gat narien gəlaru ḅonḅon len nəhai toil. Asike idareh nəvanuan totahətah ei isabi ke nasuṇavṇavan idan, be ḅeil hən narien, eləboi ḅesuṇavṇav tətəs. Ale nəvanuan totahətah imaienan van vəbar narien arodədas arḅigol toil am, beti husur todədas ḅesuṇavṇav imat. Nasoltia ləbələṇon ke nəvanuan ḅimat tutut, luḅabur narien nəvanuan totahətah, gol ke todədas ḅeil, gol ke todədas ḅesuṇavṇav, ale imat tutut. § **19:34:** Naṽisusua evi namətəs tokad namətan tosua ṇai.

asike imaður.”* 37 Ale natosian siGot tile am toke, “Dereh lebunus atenan lotosari.”*

Nətavunan siYesu

(Mat 27.57-61; Mak 15.42-47; Luk 23.50-56)

38 Nəboŋ natgalenan tonon, ikad auleArimatea sua, nahəsan aJosef. AJosef enan evi ahai susur siYesu tosusuan nadəlomian san husur tomətahw len nabiltiJu gail. Gai ivan hən aPilate hən beusi ke tidam̄ hən bilav kuv niben aYesu. APilate idam̄ hənii maii, ale aJosef ilav kuv niben aYesu van. 39 Ikad avan sual am totah mai aJosef, nahəsan aNikotemus togəm hən aYesu len mariug sutuai tia. Ale ilav nakilo tovi 34 hən namər tobəon mai nəalos.** 40 Husur naŋide seJu gail hən natətavunan, lupat niben aYesu van, lorun̄ gole len nəkaliko nalinen mai natit tosusau. 41 Pəpadaŋ hən naut aYesu totahətah lan, ikad nəhol sua. Len nəhol enan ikad naburhuvat nəmatan toveveu ləsətavun niben avan ideh lan sal. 42 Ale husur evi Nəboŋ Nautautan hən nəPasova seJu gail, ale husur naburhuvat nəmatan enan ipat pəpadaŋ ei, lorin̄ aYesu lan.††

* **19:36:** Exo 12.46; Num 9.12; Psa 34.20 * **19:37:** Zec 12.10 ** **19:39:** Jon 3.1-2. Len naut egai ike nakilo tovi 34, be len nasoruan ta Kris ike nalitra tovi 100. Namər evi nəda hən nəhai lotogol tomasmas, ale nəvanuan loləmasi hum nəhai pəhas. Nəalos ehun naluvera ale evi naŋide seJu gail hən ləbēvəhas niben nəvanuan tomat hən nəhai pəhas eruenan. †† **19:42:** Jon 19.31. NəSappat etuḅat nəboŋ namityal tomasur len naFraite. Nəboŋ artopat kuv aYesu dan nəhai balbal, Nəboŋ hən nautautan hən nəPasova pəpadaŋ hən ḅinon̄, ale nəPasova (tovi Sappat sua) pəpadaŋ hən ḅetuḅat.

20

Na-le-məhat-an dan nəmatan
(*Mat 28.1-8; Mak 16.1-8; Luk 24.1-12*)

¹ Dudulan somilan len nəmariboŋ metəkav hən nawik,* naut tovisivis sal, aMeri ta Maktala evi lan nəburhuvat nəmatan, ale eris nəbilitivat torib dan nabopita hən nəburhuvat. ² Na igam van varis aSimon Pita mai ahai susur togon aYesu toləmas buni. Ikel mai gəlar ke, “Lupət kuv niben Nasub dan nəburhuvat nəmatan, ale namtsaləboi naut lotoriŋi lan!”

³ Imaienan aPita mai ahai susur togon aruvan varis nəburhuvat. ⁴ Len nəgamgaman səlaru van, ahai susur togon igam tutut səhor aPita, ale ibar nəburhuvat a nŋo. ⁵ İbetbet, ekəta ris nəkaliko nalinen lotopat ei, be gai səbis vi lohoim. ⁶ Beti aSimon Pita tohusuri, ibar naut enan, ale ebiş vi lan nəburhuvat. Gai am eris nəkaliko nalinen lotosuh ei. ⁷ Be natuhtaol hən nəhən ipat len naut tile, hum avan sua toburuŋi, riŋ səbŋon həni. ⁸ Beti ahai susur togon tobari a nŋo ebiş lohoim, gai am erisi ale edəlomi ke aYesu tole məhat. ⁹ (Be mitinau, natosian siGot ike aYesu timasle məhat dan nəmatan. Be arsaləboi səhoti sal.* ¹⁰ Beti alaruenan aruvahim səlaru.)

AYesu evisi hən aMeri ta Maktala
(*Mat 28.9-10; Mak 16.9-11*)

¹¹ Nəboŋ artovan tonon, aMeri enan eil taŋtaŋ sal vivile hən nəburhuvat. İbetbet vakəta vi lohoim. ¹² Eris aŋel eru artosun nahurabat topəhw

* **20:1:** Len nasoruan ta Kris ike len nəmariboŋ metəkav hən nawik, gidato datokis nəmariboŋ enan hən nəSade. * **20:9:** Psa 16.10

gail. Arobətah len naut niben aYesu topat lan. Sual ebətah len naut toturuŋ lan, ale togon len naut tosəsaruh vi lan. ¹³ Alaruenan arukel maii ke, “Bareab, gutaŋ hən nəsa?” Isor var gəlar ke, “Lupat kuv aMasta sagw, nəsaləboi naut lotoriŋi lan.”

¹⁴ Nəboŋ tokel natgalenan tonon, ipair, eris aYesu toil ei, be sakəta səhoti. ¹⁵ AYesu ikel maii ke, “Bareab, gutaŋ hən nəsa? Gudon ase?” AMeri, tonau ke tovi nəvanuan tokətkəta təban nəhol enan, ikel maii ke, “Nasub, gaiug gəbipati van, kel mai ginau hən naut gotoriŋi lan, ale dereh nivan hən nəbipati.”

¹⁶ AYesu ike, “Meri!” AMeri ipair kəta van həni, ikai ke, “Rapponi!” (tovi “Hai pusan” len nasoruan seIpru gail).

¹⁷ AYesu ikel maii ke, “Sagibar ginau am, husur nəsavi məhat van hən aTata sal. Avil givan hən na-ke-ŋan-an sagw gail. Kel mai galit ke, ‘Gagai novi məhat van hən aTata sagw mai aTata samito, van hən aGot sagw mai aGot samito.’ ” ¹⁸ Na aMeri ta Maktala ivan, ikel uri mai ahai susur gail ke, “Noris Nasub!” Ale ikel mai galito hən natit pisi aYesu tokel maii.

AYesu evisi hən ahai susur san gail

(Mat 28.16-20; Mak 16.14-18; Luk 24.36-49)

¹⁹ Len nəSade ut mədau naut togomgom, ahai susur luḃonḃon lohoim. Lokəkol gat nabopita husur lomətahw len nabiltiJu gail. AYesu egəm il rivuh len galito. Ikel mai galit ke, “Nəlomit tikad natəmat!”

²⁰ Nəboŋ tokəmaienan eṽusan navəlan gəlaru mai nəgarin hən galito. Ahai susur gail lukemkem

masuŵ hən lotoris Nasuḅ. ²¹ Imaienan aYesu isor tətəs mai galit, ike, “Nəlomit tikad natəḿat! Hum aTata tosəvat ginau, ginau am nosəvat gamito.”
²² Beti esuḅavḅav ale ike, “Mitikad aNunun aGot.
²³ Mətḅeruḅat nəsaan sivan ideh gail, aGot eruḅat gail tia. Asike mətḅeruḅat nəsaan sivan ideh gail, aGot saruḅat gail.”*

AYesu evisi hən aTomas

²⁴ Len ahai susur lotovi 12, ikad aTomas, namilen ke aMəlav. Be nəboḅ aYesu tovisi hən galit am, gai satoh. ²⁵ Imaienan, ahai susur gail lukel maii ke, “Ginamit namtoris Nasuḅ!” Ris aTomas tosor var galit ke, “Asike nodəlom nəsa məttokele van vəbar nəḅeris nəḅurhunil len navəlan gəlaru, mai nəḅesiriv hən nəḅarhuvəlagw len gəlaru ale siriv hən navəlagw len nəḅurhugarin.”

²⁶ Len nəmariboḅ toməlvtor toḅusur nəboḅ enan, ahai susur siYesu gail lutoh lohoim, ale aTomas evi galit sual ei. Nabopita gail lokəkol haihai be aYesu egəmai, eil rivuh len galito. Ike, “Nəlomit tikad natəḿat.” ²⁷ Beti ikel mai aTomas ke, “Siriv hən nəḅarhuvəlaḿ gegai. Geris navəlagw gəlaru. Siriv hən navəlaḿ len nəḅurhugarigw. Nə-lon-uri-an saḿ tinəḅ! Geriḅ nələḿ len ginau!”
²⁸ ATomas isor vari, ike, “Gaiug aMasta sagw, govi aGot sagw!” ²⁹ Beti aYesu ikel maii ke, “Gaiug gukad nadəlomian husur gotoris ginau. Alat ləsaris ginau be lotoriḅ nələlit len ginau, navoian siGot igol lukab həni.”*

AJon itos naləḅulat egai ḿos nəsa?

* **20:23:** Mat 16.19, 18.18 * **20:29:** 1Pit 1.8

³⁰ Len n̄h̄on ahai susur san gail, aYesu igol namerikel isob̄ur am s̄ehor nototos gat gail len nalob̄ulat egai. ³¹ Be nutos natgalegai h̄en m̄at̄bed̄elomi ke aYesu tovi aK̄risto, aGot totabtabuh lan, tovi aNatun aGot. Nutosi maienan h̄en m̄at̄ber̄iñ n̄elomit lan, ale len nad̄elomian samit m̄at̄b̄ikad n̄emaoran len nah̄esan.

21

AYesu evisi h̄en ahai susur lotom̄alevru

¹ Len n̄eboñ sual am aYesu evisi h̄en ahai susur san gail len Nab̄iltiwai Tiperias.* N̄esa tovisi imaiegai: ² Ikad aSimon Pita, aTomas namilen ke aM̄elav, aNatanael ta Kana aKalili, alarmiṽan artovi anatun aSepeti ḡelaru, mai ahai susur eru am lototoh ei. ³ ASimon Pita ikel mai galit ke, “Nes̄esahieh beti.” Lukel maii ke, “Gidato.” Ale luvan, sah len nab̄ot. N̄emargobut eḡamai. Los̄esahieh len mariug kavkav, l̄es̄esah h̄en ideh.

⁴ N̄eboñ naut tolan, aYesu eil bitas be ahai susur gail l̄es̄al̄eboii ke tovi gai. ⁵ Beti ikai van h̄en galit ke, “Gamito! M̄etusah h̄en naieh ideh a?” Ale lusor vari ke, “Eḅuer!” ⁶ Ikel mai galit ke, “Bar h̄en nalevlev len n̄ematu tarh̄eb̄ot, ale dereh mitisab̄ ideh.” Na lubar h̄eni, be lod̄edas l̄ebelivi ḡem h̄en nab̄ot, husur naieh tosob̄ur igol tom̄elas.*

⁷ Beti ahai susur aYesu tol̄emas buni ikel mai aPita ke, “Nasub̄ bolai!” N̄eboñ aSimon Pita tos̄es̄el̄oñ h̄eni ke tovi Nasub̄, epitavis nahurabat san tokole, em̄elah vi lan n̄ewai. ⁸ Galit am losuh

* **21:1:** Lokis Nab̄iltiwai Tiperias h̄en Nab̄iltiwai Kalili am, be len nasoruan ta Kris ike Tiperias len naut egai. * **21:6:** Luk 5.4-7

len nabot, loliv nalevlev vahut husur bitas savi a tut, namita tovi 100 ηai. ⁹ Nəboŋ lotomariŋ vahut, loris nəhab tominen, naieh toləŋas lan, mai nabəta. ¹⁰ Beti aYesu ike, “Tariv naieh ideh məttomadhasah hən gail gəmai.” ¹¹ Nə aSimon Pita ilev gargar nalevlev topul hən nabiltiieh gail vi len tan. Naut kəmas naieh tovi 153, nalevlev səmarmarikot. ¹² AYesu ike, “Mətegəm han.” Be ahai susur ideh sausi ke, “Gaiug ase?” husur loləboii ke tovi Nasuḅ. ¹³ Beti aYesu egəm, lav nabəta mai galito. Igol maien hən naieh am.

¹⁴ Enan evi navisian na-vəha-tor-an siYesu təban ahai susur gail tohusur na-le-məhat-an san dan nəmatan.*

AYesu itabtabuh tətəs len aPita

¹⁵ Nəboŋ lotohan tonon, aYesu ikel mai aSimon Pita ke, “Simon, anatum aJon, goləmas masuḅ hən ginau səhor alateg a?” Isor vari ke, “Evoi Nasuḅ, goləboii ke notoləmas gaiug.” AYesu ike, “Gevəŋan natuhsipsip sagw gail.”*

¹⁶ AYesu eus tasi ke, “Simon, anatum aJon, goləmas masuḅ hən ginau a?” Ikel maii ke, “Evoi Nasuḅ, goləboii ke notoləmas gaiug.” AYesu ike, “Gekətkəta təban nasipsip sagw gail.”

¹⁷ AYesu eus tətəs həni am ke, “Simon, anatum aJon, goləmas ginau a?” Nausian na-vəha-tor-an etunus aPita, ike titan. Ikel maii ke, “Nasuḅ, goləboi natit pisi. Goləboii ke notoləmas gaiug.” AYesu ike, “Gevəŋan nasipsip sagw gail. ¹⁸ Nukel nakitinan, nəboŋ gotovi mantuhmar, gosun nahurabat sam, govi lan naut pisi gotoləŋoni.

* **21:14:** Jon 20.19, 26 * **21:15:** Uman 20.28; 1Pit 5.2

Be nəboŋ gəbēvi haʋut, dereh gisar hən navəlañ gəlaru ale avan ideh am tikol nahurabat len gaiug, tesəhar gaiug len naut gəbēmətahun gəbēvi lan.” ¹⁹ AYesu ekəmaienan, hən bikel ƆarƆar hən nəmatan sePita bimat həni hən bēputsan nahəsan aGot. Nəboŋ tokəmaienan tonon, ikel mai aPita ke, “Gehusur ginau.”

Ahai susur aYesu toləmas buni, aJon

²⁰ APita ipair, ekəta ris ahai susur aYesu toləmas buni toyar husur gəlaru. Atenan evi ahai susur tosiŋasiŋ len nəməbun aYesu len nəhanan, tousi ke, “Nasuð, ase bəriŋ gaiug len navəlan aenemi sam̄ gail?”* ²¹ Nəboŋ aPita tokəta risi, eus aYesu həni ke, “Be Nasuð, atenan timabe?”

²² AYesu isor vari ke, “Nəbələŋoni ke gai bitoh vəbar nagəmaian sagw, savi natideh len gaiug! Gaiug m̄au gehusur ginau.” ²³ Bathut natenan, nasoruan pəpat iperŋan alat lotokad nadələmian ke, ahai susur enan asike imat. Be enan savi nəsa aYesu tokele. Ike, “Nəbələŋoni ke gai bitoh vəbar nagəmaian sagw, savi natideh len gaiug!”

²⁴ Ahai susur siYesu egai tokel kot natgalenan, evi gai totos gat natgalegai len nalobulat egai. Ale namtoləboii ke na-kel-koti-an san ekitin.*

Nə-maris-kotovi-an

²⁵ Ikad natit isoður am aYesu togole. Ale nəvanuan lətatos gat v̄isusua hən natgalenan, nunau ke navile a pan kavkav asike tənav hən nalobulat galen Ɔisi lətəpat lan.*

* **21:20:** Jon 13.25 * **21:24:** Jon 19.35 * **21:25:** Jon 20.30

Nasoruan siGot len nasoruan ta Uluveu
The New Testament in the Maskelynes language of
Uluveu, Vanuatu
Niutestamen long lanwis Maskelynes blong Uluveu,
Vanuatu.
Le Nouveau Testament dans la langue Maskelynes de
Uluveu, Vanuatu.

copyright © 2013 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Maskelynes

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

cb9da196-fced-5a7c-9540-74db5e4270fd